

Kulturarbeid med enslige mindreårige flyktninger

”Hvordan forholder miljøterapeutene seg til beboernes kulturelle bakgrunn i noen kommunale botiltak for enslige mindreårige flyktninger?”

MSOMAS

Masteroppgave i sosialt arbeid

Institutt for sosialfag

Universitetet
i Stavanger

Sumaiya Kassam

Kandidatnummer: 8417

Veileder: Bente Marie Nes Aadnesen

Juni 2017

**MASTERSTUDIUM I SOSIALT ARBEID
MASTERGRADSOPPGAVE**

SEMESTER:

Vår 2017

(vår/høst - årstall)

FORFATTER/MASTERKANDIDAT:

Sumaiya Kassam

VEILEDER:

Bente Marie Nes Aadnesen

TITTEL PÅ MASTEROPPGAVE:

Norsk tittel:

**Kulturarbeid med enslige
mindreårige flyktninger**

EVT. Engelsk tittel:

EMNEORD/STIKKORD:

**Kultur, Enslige mindreårige
flyktninger, Kultursensitivitet**

ANTALL SIDER: 81

STAVANGER

...29 juni 2017..... SumaiyaKassam.....

DATO/ÅR

Kandidatens navn

I forbindelse med elektronisk innlevering, kommer jeg til å reservere med mot å offentliggjøre mastergradsoppgaven på universitetets nettsider

Forord

Denne masteroppgaven markerer et milepæl for meg i livet. Etter endt utdanning som barnevernspedagog valgte jeg å satse på en mastergrad i sosialt arbeid. Det har gitt meg fem lange, krevende og interessante år på universitetet. Gjennom min arbeidserfaring som miljøterapeut i botiltak for enslige mindreårige flyktninger, egen flyktningbakgrunn, og med kulturbakgrunn som inder og norsk, har jeg fått interesse for kulturbakgrunnen til unge flyktninger som ankommer Norge. Jeg har ønsket å få en bedre forståelse for barna og ungdommene som legger på flukt alene, og hvordan de får muligheten til å utøve sin kultur i et nytt og fremmed land. Resultatet er denne masteroppgaven, der jeg valgte å skrive om hvordan miljøterapeuter møter kulturbakgrunnen til unge flyktninger som bosettes i kommunale botiltak.

Jeg ønsker å takke mine seks informanter som stilte opp på intervjuene, og som ga meg informasjon som dannet grunnlaget for masteroppgaven. Takk for deres tid, åpenhet og ærlighet! Takk til kommunens virksomhetsleder for tillatelse til å foreta intervjuene, og takk til avdelingslederne som hjalp meg med å rekruttere noen av informantene.

Jeg ønsker å rette en takk til min veileder Bente Marie Nes Aadnesen for hennes veiledning gjennom denne perioden. Takk for at du tok deg tid til å lese gjennom utallige utkast og for oppmuntring underveis.

Til mine foreldre og søsken, takk for deres støtte og lykkeønskninger i prosessen.

Sist, men ikke minst, ønsker jeg å rette en stor takk til mannen i mitt liv, Martin. Takk for at du aldri mistet troen på meg, og oppmuntret meg både i gode og dårlige perioder.

Innhold

Sammendrag	6
1 Innledning	8
1.1 Introduksjon	8
1.2 Studiens formål og hensikt	10
1.3 Problemstilling	10
1.4 Bakgrunn for valg av tema og problemstilling	11
1.5 Begrepsavklaring	12
1.6 Oppgavens oppbygging	12
2 Et bakteppe	13
2.1 Tidligere forskning	13
2.2 Kultur	15
2.3 Etnosentrisme, assimilering og kulturrelativisme	17
2.4 Kulturforståelse – kollektivistisk og individualistisk	19
2.5 Religion og kjønn	20
2.6 Kultur og kommunikasjon	21
3 Metodiske og teoretiske fremgangsmåter	22
3.1 Hva er metode?	23
3.2 Bakgrunn for valgt metode	23
3.3 Hermeneutikk	24
3.4 Kulturperspektiv	25
3.5 Utvalg	25
3.5.1 Beskrivelse av utvalg	26
Mike	26
Mohamed	27
Zara	27
Kari	27
Aisha	27
Lars	27
3.5.2 Rekruttering av informanter	27
3.6 Inklusjon- og eksklusjonskriterier	28
3.7 Intervjuguiden	29
3.8 Datainnsamling	29
3.9 Analyseprosess og analysearbeid	30
3.10 Reliabilitet og validitet	32
3.10.1 Reliabilitet	32

3.10.2	Validitet	33
3.11	Forskningsetiske vurderinger	34
3.12	Asymmetriske maktforholdet	35
3.13	Forforståelse	36
4	Analyse	37
4.1	Bruk av sitater	38
4.2	Ubevisst assimilering	39
4.2.1	Fravær av hjelp til å holde kontakt med familien	39
4.2.2	Ungdommene involveres i ulik grad i kulturarbeid	42
4.3	Ulik fokus på religion	44
4.3.1	Religion er kulturbakgrunn	45
4.3.2	Manglende felles religionsforståelse blant miljøterapeutene og ungdommene	47
4.4	Ulik vektlegging av kjønn	50
4.4.1	Ungdommene har en annen forståelse for kvinner	51
4.4.2	Manglende hensyn for adskillelse av gutter og jenter?	53
4.4.3	Norske kjønnsroller er normen	55
4.5	Betydningen av miljøterapeutenes kulturbakgrunn i miljøarbeidet	57
4.5.1	Ansattes kulturkompetanse	57
4.5.2	Metodene sikter lite på kultur	59
4.5.3	Lite pålagte føringer fra arbeidsgiver	61
4.5.4	Handlingsplanen legger pålagte føringer	62
4.5.5	Minoritetsbakgrunn er en fordel og en ressurs	65
5	Diskusjon	67
5.1	Ubevisst assimilering	67
5.2	Ulik fokus på religion	69
5.3	Ulik vektlegging av kjønn	72
5.4	Betydningen av miljøterapeutenes kulturbakgrunn	74
6	Oppsummering og konklusjon	78
7	Avsluttende refleksjoner og veien videre	81
	Referanseliste	83
	Vedlegg 1: Forespørsel til avdelingsledere	88
	Vedlegg 2: Intervjuguide	89
	Vedlegg 3: Informasjonsskriv til aktuelle informanter	91
	Vedlegg 4: : Svar fra NSD	92
	Vedlegg 5: Endring av NSD	93

Sammendrag

Denne oppgaven er et resultat av en interesse for enslige mindreårige flyktninger og deres plasseringer i kommunale botiltak i Norge. Enslige mindreårige er barn og ungdom under 18 år som flykter uten følge av foreldre eller andre med foreldreansvar. Enslige mindreårige flyktninger som får innvilget midlertidig oppholdstillatelse i Norge blir som oftest plassert i fosterhjem, bofellesskap eller institusjon etter oppholdet i mottak eller omsorgssenter. Boløsningen som benyttes i større grad er plasseringer i kommunale bofellesskap med døgnbemanning. Kommunene som påtar seg omsorgsansvaret for barn og unge som kommer alene skal kunne tilby ulike boløsninger som gir gode oppvekstvilkår, og gir de enslige mindreårige muligheten for å utøve sin kultur. Temaet for studiet er kulturarbeid med enslige mindreårige flyktninger, og oppgavens problemstilling er:

”Hvordan forholder miljøterapeutene seg til beboernes kulturell bakgrunn i noen kommunale botiltak for enslige mindreårige flyktninger?”

Den metodiske tilnærmingen i studiet er kvalitativ metode med forskningsintervju. I studiet har jeg intervjuet seks informanter, henholdsvis tre kvinner og tre menn. Målsetningen med studiet har vært å få økt kunnskap om forståelser og vurderinger som miljøterapeutene legger til grunn i deres arbeid med ungdommenes kulturbakgrunn i boligene. Fokusområdene for studiet er religion, kjønn og miljøterapeutenes egen kulturbakgrunn. Noen av kategoriene i studiet har vært forhåndsbestemt, mens andre har blitt til via studiets empiriske funn. Studiet er inspirert av den filosofiske tankeretningen hermeneutikken fordi tilnærmingen ønsker å forstå informantenes handlinger og opplevelser. Deretter forsøkes det å fortolke og forstå årsaken bak handlingene.

I studiet er informantene anonymisert og funn fra intervjuene er drøftet ut i fra teori, tidligere forskning og egen forforståelse.

Hovedfunn i studiet er at det forekommer variasjoner i hvordan miljøterapeuter forholder seg til kulturbakgrunnen til ungdommene i boligene. Miljøterapeutenes kulturbakgrunn kan i flere sammenhenger være avgjørende for hvordan ungdommenes kulturbakgrunn anerkjennes. Miljøterapeutenes subjektive kulturkompetanse vektlegges i større grad enn hvilke standardiserte metoder som anvendes i kulturarbeidet. Alle informantene i studiet er opptatt av at ungdommene skal kunne utøve sin kulturbakgrunn. Det vises likevel til tendenser med manglende kultursensitivitet i kulturarbeidet blant miljøterapeutene i studiet.

1 Innledning

1.1 Introduksjon

I 2015 fikk vi se en markant økning av enslige mindreårige flyktninger, særlige gutter som søkte om asyl i Norge. Mer enn halvparten av disse barna ble bosatt i ulike kommuner i landet. Bosetting i fosterhjem, institusjon eller bofellesskap er boalternativene for denne gruppen med barn og ungdom. I statlige rapporter kommer det frem at kommunale bofellesskap er det mest brukte boalternativet for de aller fleste enslige mindreårige som får innvilget midlertidig oppholdstillatelse i Norge (Barne- og familiedirektoratet, 2016, s. 97).

Barnevernet i Norge har et overordnet ansvar for alle barn i riket, og særlig for de som er uten foreldre. Det er utvalgte norske kommuner som påtar seg ansvaret for bosetting og oppfølging av enslige mindreårige etter Barnevernloven § 3-4 og § 4-4. Hensynet til barnets beste skal følges og barnet skal kunne bli hørt i saker som angår dem, og selv kunne velge kulturell identitet (Trommald, 2016, s. 9, 10). Dette kommer blant annet frem i barnekonvensjonen, mer spesifikt i artikkel 20 og 30. Barnekonvensjonens artikkel 30 presiserer hvordan barn og ungdom som tilhører minoritetsgrupper i et samfunn har rett til å utøve eget språk, religion og kultur sammen med andre medlemmer av sin gruppe. Artikkel 20 i konvensjonen utdyper at barnets tidligere erfaringer skal tas hensyn til, samtidig som oppdragelsen skal ha kontinuitet (Forente Nasjoner, 2016). FN's verdenserklæring for menneskerettigheter presiserer i artikkel 2 at alle mennesker har samme menneskeverd og skal ikke behandles forskjellig på bakgrunn av sin språk, religion, rase, kjønn og andre lignende forhold (Forente Nasjoner, 2016).

Hvilke dilemmaer ansatte kan stå overfor i deres arbeid, og hvordan disse ungdommene blir integrert er interessant. Enslige mindreårige flyktninger er en heterogen gruppe bestående av ulike variasjoner innenfor deres kultur. I følge statistikken til UDI (Utlendingsdirektoratet) var det flest enslige mindreårige flyktninger fra Afghanistan som ankom i 2015. I hovedsak viser tallene at det er langt færre jenter enn gutter som

ankommer Norge. Den største gruppen er afghanske gutter som i 2015 utgjorde ca. 90% av antall ankomne enslige mindreårige asylsøkere. Søkere fra Eritrea utgjør den nest største gruppen. Her var det også flest gutter som søkte om asyl (Utlendingsdirektoratet, 2016). Tallene taler for at land som disse barna flykter fra vil være ulik Norge, både i kultur og religion.

Religionen gir mennesker en felles tolkningsramme som brukes for å orientere seg i den kulturelle tilværelsen. Religiøse oppfatninger kan prege verdensbildet vårt, og gir retning for hvordan vi vurderer, tenker og handler. Mennesker fra forskjellige land kan ha ulike oppfatninger av ulike fenomener. Selv om mennesker kan ha et annet utgangspunkt for hvordan de betrakter fenomener kan deres tankeevne være like god som vår egen (Dahl, 2013, s. 243, 247). Religion kan være en beskyttelsesfaktor for unge mennesker som befinner seg i nye samfunn som minoriteter. Å ha muligheten til å praktisere religionen sin kan være en viktig del for den enkeltes identitet, særlig for barn og ungdom som gjennomgår en identitetsutvikling i et nytt og fremmed land. Praktisering av religionen er likevel ikke en statisk prosess, og endrer seg alt etter hvordan konteksten og menneskene utvikler seg (Kipperberg, 2015, s. 162).

Både kulturen og religionen kan gi beskrivelser for hvordan kjønn kommer til uttrykk. Kvinner og menn kan oppdras til å ha ulik atferd og holdninger, og dette påvirker deres posisjoner i familien, religionen og i arbeidslivet (Kipperberg, 2015, s.163). En kjønnssegregert sosialisering har gjerne vært normen for mennesker som flykter. Flere kan ha flyktet til Norge på bakgrunn av forhold som hindrer at menn og kvinner kan omgås. For andre kan det være vanskelig å forholde seg til at kvinner og menn har andre omgangsformer når de kommer til et nytt land. I slike situasjoner settes en ny sosialiseringssprosess i gang (Eriksen, Sajjad, 2015, s. 174). For enslige mindreårige flyktninger uten foreldre er det først og fremst miljøpersonalet i boligene som påtar seg oppgaven for å lære dem sosiale koder og omgangsformer mellom kvinner og menn i Norge.

1.2 Studiens formål og hensikt

Hensikten og formålet med studiet er å undersøke på hvilken måte miljøterapeutene forholder seg til den kulturelle bakgrunnen til enslige mindreårige flyktninger plassert i kommunale botiltak. Som tidligere nevnt, gir barnevernkonvensjonen som er inkorporert i norsk lovgivning, barn og ungdom rett til å utøve egen religion og kultur. Ansatte i botiltakene vil ha en plikt til å tilrettelegge for dette, samtidig som de vil ha en makt til å kunne føre beboerne i den retningen de anser som viktig. Enten det gjelder kulturelle eller religiøse forhold. I hvilken grad barna og ungdommene velger å utøve egen religion, kultur og språk vil være individuelt avhengig, og vil en hver tid måtte tilpasses den enkeltes behov og ønsker. Utvalget mitt i studiet presenterer sine beretninger om de erfaringene de har gjort med noen av ungdommene som bosettes i slike botiltak. Erfaringene kan derfor ikke sies å være representative for andre ungdommer fra samme land eller med samme religion- og livssyn. Eksempelvis vil det forekomme forskjeller fra ungdom til ungdom selv om de tilhører samme religion.

Jeg ønsker med studien å forstå hvordan noen miljøterapeuter i kommunale boliger beretter om hvordan de forstår og arbeider med ungdommenes kulturelle bakgrunn.

1.3 Problemstilling

Problemstillingen som er valgt for studiet er følgende:

”Hvordan forholder miljøterapeutene seg til beboernes kulturelle bakgrunn i noen kommunale botiltak for enslige mindreårige flyktninger?”

Den kulturelle bakgrunnen er et vidt tema, og jeg har derfor kommet med avgrensninger for studiet. Fokuset i studiet er kjønn og religion sett i lys av den kulturelle bakgrunnen til ungdommene i botiltakene.

For å operasjonalisere problemstillingen har jeg utformet forskningsspørsmål som er følgende:

- Hvordan tar miljøterapeutene hensyn til religion og kjønn når de forholder seg til ungdommenes kulturelle bakgrunn i hverdagen?
- Hvordan kan miljøterapeutenes egen kulturelle bakgrunn ha betydning for miljøarbeidet?

1.4 Bakgrunn for valg av tema og problemstilling

Bakgrunnen for valgt tema skyldes et personlig engasjement og interesse for enslige mindreåriges bo- og omsorgssituasjon i Norge. Å ha flerkulturell bakgrunn selv, og å jobbe med enslige mindreårige i jobbsammenheng, har vært en medvirkende faktor for valg av tema som omhandler barn og ungdom med innvandrerbakgrunn som skal bo og leve i et norsk samfunn. Selv om jeg ankom landet sammen med foreldre og søsken, og enslige mindreårige flyktninger ankommer alene, er likevel mange av de samme integreringsprosessene like. For eksempel som å lære seg et nytt språk, kultur, holdninger, verdier og normer. Møtet som foregår mellom ulike kulturer og forståelsen bak kulturene har inspirert meg til å utarbeide denne oppgaven. Å vektlegge kulturens betydning i den daglige miljøterapien blir en naturlig forutsetning for arbeidet med enslige mindreårige flyktninger. Ungdommene vil ha behov for kulturkompetanse både innenfor sin opprinnelseskultur og den norske kulturen (Kierulf, 2012, s. 42, 43).

I de kommunale botiltakene er det barnevernstjenesten som legger frem en tiltaksplan som skal tydeliggjøre ungdommenes behov, og ulike tiltak som må iverksettes for imøtekomme behovene. Botiltakene skal herunder utarbeide en handlingsplan som kartlegger den enkeltes behov, ønsker og mål under oppholdet i botiltaket. Kultur, religion og språk er et overordnet mål som alltid skal kartlegges (Barne- og likestillingsdepartement, 2006). Det er botiltakene som konkretiserer målene og setter fokus på disse i det daglige miljøarbeidet. Eksempelvis kan det være behov for å legge til rette for hensyn knyttet til mat og religion. Da kan ansatte sette inn tiltak for å imøtekomme ungdommenes behov.

1.5 Begrepsavklaring

Når betegnelsen ungdommer brukes i denne studiet siktes det til enslige mindreårige flyktninger i alderen 15-18 år som har blitt plassert i kommunale botiltak. Enten i form av institusjon eller bofellesskap.

1.6 Oppgavens oppbygging

Oppgaven er delt inn i seks kapitler.

I andre kapittel redegjøres det teoretiske bakteppet for studiet som legger ”grunnmuren” og bygger opp mitt empiriske forskningsarbeid. Jeg vil ta for meg tidligere forskning, samt teori om kultur, ulike tilnærminger for å forstå kultur, hvordan kommunikasjon og kultur forstås, og hvordan kjønn og religion inngår i kulturbegrepet.

I tredje kapittel redegjøres studiets metodevalg og teoretiske overveielser. Det teoretiske perspektivet redegjøres da det er utgangspunkt for mine vurderinger i studien. Videre beskrives metodiske valg som er foretatt, en beskrivelse av utvalget, samt rekruttering og kriterier knyttet til prosessen. Tilslutt beskrives analysearbeidet, og etiske overveielser.

I fjerde kapittel presenteres analysen av innhentet datamateriale med informantenes beretninger om hvordan de forholder seg til kulturbakgrunnen til ungdommene. Dette presenteres i et hovedtema, med kategorier og tilhørende sub-kategorier for å gjøre materialet mer ryddig og oversiktlig.

I femte kapittel diskuteres empiriske funn med teori og forskning. Jeg presenterer dette i lik rekkefølge som hovedkategoriene i fjerde kapittel.

I sjette kapittel oppsummeres funn i lys av studiets forskningsspørsmål.

I syvende kapittel kommer jeg med egne avsluttende refleksjoner.

2 Et bakteppe

Et teoretisk bakteppe er i denne oppgaven brukt til å belyse studiets problemstilling og empiriske funn som omhandler temaet ”*Varianter av hvordan miljøterapeutene forholder seg til kulturbakgrunn*”. Jeg ønsker å studere hva noen miljøterapeuter beretter om hvordan de jobber med enslige mindreårige kulturbakgrunn i kommunale boliger. Temaet vil ta for seg tidligere forskning om enslige mindreårige, samt kulturelle og religiøse spørsmål før jeg presenterer mitt empiriske material.

I første del av kapitlet tar jeg for meg hva tidligere forskning sier om hvem enslige mindreårige er. Videre presenteres ulike rapporter som beskriver årsaken til deres migrasjon, hvordan det veiledende arbeidet skal foregå i følge Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. Deretter tar jeg for meg relevante masteroppgaver som belyser kulturens betydning for enslige mindreårige. Jeg redegjør deretter for teori og forskning om begrepet kultur og ulike kulturperspektiver, herunder blir etnosentrisme og kulturel relativisme presentert. Videre tar jeg for meg to beskrivende kulturforståelser med sikte på kollektivistiske og individualistiske kulturer. Årsaken til dette er at jeg anser det som formålstjenlig ettersom flere av informantene forteller at ungdommene er fra land i Afrika og Asia der kollektivistiske verdier står sterkt, og er en del av ungdommenes levestil. Jeg redegjør for religion, og hvordan kjønnsrollene utspiller seg her. Grunnen til at dette redegjøres er at informantene mine beretter i stor grad om hvordan ungdommene i boligene ønsker mer informasjon om kjønnsrollene i Norge.

2.1 Tidligere forskning

UDI definerer gruppen enslige mindreårige flyktninger som barn og unge under 18 år som kommer alene uten foreldre, eller med andre som har foreldreansvar og søker asyl (Utlendingsdirektoratet, 2016). De siste årene har det kommet en del forskningsrapporter om gruppen enslige mindreårige barn og ungdom. I forskningsrapporter kommer det frem hva som forårsaker at barn og unge legger på flukt fra hjemlandet sitt, og hvordan denne gruppen bør ivaretas når de oppholder seg i Norge.

I Fafo-rapporten til Cecilie Øien (2010, s.40-42) beskrives årsakene til migrasjonen blant enslige mindreårige. I rapporten nevnes en rekke faktorer som krig og væpnet konflikt i hjemlandet, fare eller trusler fra familie eller sosialt nettverk, ønske om utdanning og arbeid, eller at migrasjonen til nabolandet ikke blir som forventet. Videre har det blitt utarbeidet en rapport av Berit Berg og Kristian Rose Tronstad (2015) om levekår for asylbarn bosatt i omsorgssenter. I rapporten skrives det om hvem asylbarna er, og hvordan det går med dem. Samt boforholdene i asylmottak, hvilke tjenestetilbud de får, og hvordan dette påvirker levekårene for barna. Resultatene fra rapporten viser at enslige mindreårige er ungdom som er både selvstendige og sårbare. Ungdommene som intervjues i rapporten etterlyser mer emosjonell støtte og omsorg fra voksne for å bearbeide sine vonde tanker og bekymringer.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet har i 2011 utgitt en håndbok for kommuner som tar i mot enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger. Håndboken fungerer som en veileder for arbeidet med bosetting av enslige mindreårige i kommuner. Kommunene skal tilby barna gode oppvekstbetingelser og legge til rette for disse. I forhold til det kulturelle aspektet skal barnet ha muligheten til å kontakte familien og hjemlandet, og ha mulighet til å ha kontakt med sin egen etnisk gruppe (Barne- likestilling- og inkluderingsdepartementet, 2011).

Masteroppgaven til Sparre og Dolven (2011), er gjennom et avgrenset søk med søkeordene ”kultur” og ”enslige mindreårige flyktninger”, en av få oppgaver som beskriver hvordan den kulturelle tilhørigheten for enslige mindreårige kommer til uttrykk i omsorgsarbeid. I deres oppgave postulerer de at den kulturelle tilhørigheten ikke er så fremtredende i det daglige miljøarbeidet. Miljøarbeiderne/omsorgspersonene de intervjuet mener at innblanding i forhold til kulturen skal være på barnets premisser og barnets oppfordring. I tillegg kommer det frem at barna synes deres kulturelle tilhørigheten til hjemlandet blir vanskelig å forholde seg til når de blir bosatt i Norge.

Masteroppgaven til Kierulf (2012) undersøker i hvilken grad enslige mindreårige flyktninger opplever tilhørighet til norsk kultur og sin opprinnelseskultur.

Datamaterialet er hentet fra forskningsprosjektet ”Ungdom, kultur og mestring (UngKul)” ved Nasjonalt Folkehelseinstitutt, divisjon for psykisk helse. Deltakerne i forskningsprosjektet er enslige mindreårige som ankom Norge før fylte 18 år, har fått oppholdstillatelse, og som har vært bosatt i Norge i fire år. Resultatene viser at forsøkspersonene etter fire år i Norge opplever en sterk tilhørighet til sin opprinnelseskultur fremfor norsk kultur. Videre viser resultatene at det er en predikasjon mellom kulturkompetanse og kulturell tilhørighet. Når den enkelte bevarer normer, verdier og språk fra opprinnelseskulturen bidrar dette til å styrke kulturtilhørigheten i den opprinnelseskulturen. Derimot gjelder det samme for den nye kulturen vedkommende befinner seg i. Mestrer man språk, normer og verdier der, oppleves en sterkere tilhørighet til den nye kulturen.

Et viktig poeng som påpekes i studien til Kierulf (2012) er hvordan det å vedlikeholde kompetansen i sin opprinnelseskultur og tilegne seg norsk kulturkompetanse øker sannsynligheten for en sterk tilhørighet til begge kulturene. Utforskning av ens kulturelle identitet er ikke til å komme foruten for enslige mindreårige. Det finnes flere hypoteser for hvordan identiteten settes i gang. Ofte kan dette igangsettes på bakgrunn av ens egen etniske gruppe, sjokkerende opplevelser og at den enkelte opplever konflikt mellom majoritetens verdier og holdninger. Det foregår en akkulturasjonsprosess for denne gruppen der de skal utvikle egenskaper og trekk for å tilegne seg kulturen de er i, samtidig som det foregår en utforskning av opprinnelseskulturen, og utvikling av kulturell identitet.

2.2 Kultur

Ordet kultur brukes ofte til å beskrive ulike menneskeskapte fenomener. Selve begrepet er omfattende da det kan beskrive mye, men likevel ha flere forskjellige betydninger. Ordet brukes til å beskrive fenomener som innvandrerkultur, ungdomskultur eller kvinnekultur for å nevne noen (Eriksen, Sajjad, 2015, s. 34).

I forståelsen av den kulturelle bakgrunnen til etniske minoriteter fremstår kulturkompetanse som en nødvendighet for at sosialarbeidere skal kunne samhandle med mennesker fra ulike kulturer. Definisjonen på kultur som ble foreslått i 1871 av antropologen Edward Tylor er like aktuelle i moderne tid. Tylor forklarte kultur som:

”Kultur, eller sivilisasjon er den komplekse helhet som består av kunnskaper, trosformer, kunst, moral, jus, skikker, foruten alle de øvrige ferdigheter og vaner et menneske har tilegnet seg som medlem av et samfunn.” (Siert i Eriksen, Sajjad, 2015, s. 35).

Definisjonen tar avstand fra det naturvitenskapelige synet, og ser på forskjeller mellom ulike folkeslag som et resultat av de kravene som stilles når de lever sine liv i et spesifikt samfunn og naturmiljø. For eksempel når inuiter har mer enn 10 navn på snø, mens mennesker som bor i tropiske land kun har et navn for været. Det skyldes ikke spesielle evner hos inuiter, men snarere at denne type kunnskapen utvikles og læres når man lever i det gitte miljøet (Eriksen, Sajjad, 2015, s. 35). Kultur blir dermed ikke noe som er medfødt, men betraktes snarere som dynamisk og stadig utsatt for nye inntrykk og forhold. (Javo, 2010, s. 27).

Når vi i moderne tid debatterer om ulike folkegrupper blir ordet kultur hyppig omtalt for å beskrive forskjellene og likhetene mellom ulike mennesker. Ut i fra en slik begrepsbruk er vi lett tilbøyelige til å forklare kulturforskjeller som noe statisk, og noe som de andre har med seg fra sin kultur. For eksempel kan vi si at italienere er temperamentsfulle, og nordmenn er ugjestfrie og kalde fordi det er kulturen deres (Eriksen, Sajjad, 2015, s.34). Ulempen med å vurdere mennesker ut i fra en slik sammenheng er at vi kan ha oppfatninger av at etniske minoriteter lett kan grupperes som representanter for et mindre fellesskap. Det som blir problematisk er at vi lett kan generalisere mennesker og overse de individuelle nyansene som finnes, slik det vil finnes i majoritetskulturen (Dahl, 2013, s. 39). Innvandrere kan ha innvandret på ulike måter, de kan ha ulik sosialt nettverk og sosial kapital. Samtidig som deres hverdagsliv kan bestå av ulike matvaner og fritidsaktiviteter. Når kulturbegrepet benyttes skal man utvise en forsiktighet, og først vurdere hva hensikten er. Vil man belyse sosiale

forskjeller eller forstå hvordan andre menneskers forstår verden? (Båtnes, Egden, 2014, s. 136).

I sosialt arbeid med mennesker fra ikke-vestlig bakgrunn viser studiet til Ylvisaker (2004, sitert i Aadnesen, 2012, s. 39) hvordan sosialarbeidere bruker kulturbegrepet som en utfordrende barriere. Sosialarbeidere bruker kulturen i negativ forstand, der det legges vekt på at forskjellene mellom kulturene er årsaken til at et mulig samarbeid med klientene blir vanskelig. I følge Javo (2010, s. 50) befinner etnisk norske fagfolk seg i en spesiell posisjon når de møter etniske minoriteter. Det er større sjanse for at møtene kan misforstås på bakgrunn av forskjeller i språk, kulturelle verdier og normer, og ulike forventninger. Dette kan skape frustrasjon og sinne for begge parter, og føre til holdninger hos den ene parten som er mer irrasjonelle eller fordomsfulle mot den andre parten.

2.3 Etnosentrisme, assimilering og kulturel relativisme

Et etnosentrisk perspektiv oppstår når mennesker vurderer sin egen kultur som den "ene kulturelle sannheten". Med et slikt perspektiv er man tilbøyelig til å vurdere andre kulturer ut ifra egen kulturell målestokk. Man inntar en overlegenhet der en vurderer at enn kulturelle verdier og oppfatninger kan gjenfinnes overalt. Et slikt perspektiv bidrar til at man i større grad er tilbøyelig til å ha feilaktige eller misforståtte forestillinger om andre mennesker som tilhører andre kulturer. Vi står i fare for innta etnosentriske holdninger spesielt når vi møter mennesker fra andre land og kulturer (Dahl, 2013, s. 73). Dette forekommer særlig blant befolkningene i samfunnet, der majoriteten opptrer kulturelt overlegent mot minoritetsbefolkningen. Eksempelvis der majoritetsbefolkningen ikke ser innvandreres egen kultur, og har en oppfatning av at jo likere innvandrere er nordmenn, jo bedre blir de (Eriksen, Sajjad, 2015, s. 48). På samme måte kan minoriteter innta en etnosentrisk holdning mot majoriteten i et forsøk på beskytte seg selv mot å bli nedvurdert av majoritetsbefolkningen (Javo, 2010, s. 50).

I den kulturelle og etniske variasjonen mellom majoriteten og minoriteter kan assimilasjon oppstå som et resultat av kontakten. Assimileringen kan enten være noe

man velger selv eller anser for å være påtvunget (Eriksen, Sajjad, 2015, s. 79). Vi finner tendenser til assimilering når det forventes at alle innvandrere som kommer til Norge skal lære seg det norske språket og bli lik nordmenn for å bli mest mulig akseptert i samfunnet. Som et resultat kan innvandrere velge å inkludere norske kulturtradisjoner og gi avkall på store deler av sin kulturelle tilknytning (Dahl, 2013, s. 222).

Kulturrelativisme representerer motpolen til etnosentrisme. Med en kulturrelativistisk perspektiv er alle kulturer relative, og må ses med kulturens ”øyer”. Man inntar ikke en objektiv sannhet og er åpen for å forstå den andres reaksjoner og inntrykk på verden (Javo, 2010, s. 51). Forsøker vi eksempelvis å forstå etniske minoriteters tro, meninger og handlinger må disse først og fremst forstås ut fra hvilke premisser kulturen deres legger til grunn (Vilby, 2006, s. 14). I en relativistisk forståelse ønsker man å forstå hvordan den enkelte tenker. Fremfor å forstå hvordan ”pakistanerne” tenker (Aadnesen, 2012, s. 40). Selv om en kulturrelativistisk holdning er ønskelig argumenterer forfatterne Dahl (2013) og Eriksen og Sajjad (2015) for at en ren kulturrelativistisk perspektiv der alt kan forklares som ”en del av kulturen” gjøre oss ute av stand til å ta stilling til politiske og moralske tema (Dahl, 2013, s. 75). Så lenge handlingene er meningsfulle for den som utfører dem, tillater en kulturrelativistisk perspektiv at man eksempelvis kan forsvare omskjæring av jenter (Eriksen, Sajjad, 2015, s. 46).

En kulturrelativistisk holdning kan forveksles med en moralsk relativisme, der alle kulturer tillegges samme verdssystemer og moralsk verdi. Kulturrelativisme tillater at den kulturelle konteksten vektlegges, og at verdier som tillater diskriminering og undertrykking av mennesker ikke er absolutte og kan debatteres (Javo, 2010, s. 51). Å ha en kulturrelativistisk holdning innebærer at man skal kunne reflektere og kjenne til egne verdier og normer, dernest skal man være villig til å forlate vår ”kulturelle posisjon” og med empatisk innlevelse forsøke å lære av andres tanker og meninger. Videre skal vi ta med oss denne læringen og vende tilbake til egen kulturelle posisjon og reflektere over erfaringene (Dahl, 2013, s. 74).

2.4 Kulturforståelse – kollektivistisk og individualistisk

Flere i dag skiller mellom en kollektivistisk og individualistisk kultur når barn og ungdom med annen etnisk kulturbakgrunn omtales. I kulturer der kollektivistiske verdier og holdninger er mest gjeldende er storfamilien det viktigste. Dette betyr at den enkelte lever et liv nært knyttet til relasjoner med eksempelvis tanter, onkler, besteforeldre, fettere og kusiner. Man blir omgitt av mange mennesker samtidig og det er vanlig å besøke hverandres familier ukentlig. Familien har en hierarkisk oppbygging av familien basert på kjønn og alder og dette er avgjørende for ens plass i familien (Østberg, 2003, s. 98). Alder gir status, og de eldre blir tilskrevet både autoritet og visdom, og rådføres når viktige beslutninger skal tas. Barna skal være lydige og vise respekt til for de eldre (Dahl, 2013, s.252). Mens det i kollektivistiske kulturer legges vekt på hva som er til fellesskapets beste, er individorienterte kulturer opptatt av enkeltindividets utfoldelse og selvrealiseringen (Javo, 2010, s. 31). Oftest knyttes det nære relasjoner kun med nærmeste kjernefamilie bestående av mor, far og søsken. Det er heller ikke makt eller forpliktende relasjoner mellom slektninger og familien. Foreldrene rådfører og veileder barna, og i oppdragelses øyemed skal barna kunne løsrive seg og bli selvstendige i ung alder (Eriksen, Sajjad, 2015, s. 152,153).

I Norge finner vi en individorientert kultur (St.meld. nr. 49 (2003-2004)).

Kollektivistiske kulturer finnes i mer tradisjonelle samfunn der familiesamhold og samarbeid er viktig for overlevelsen, eksempelvis i Afrika, Asia og Latin-Amerika. De kollektivistiske verdiene fra disse områdene vil være gjeldende for innvandrere når de bosetter seg i Europa (Javo, 2010, s. 32). Kollektivistiske kulturer vil som oftest være preget av et tradisjonsbasert samfunn som er hierarkisk oppbygget (man underordner seg Gud og storgruppen) og basere seg på primærnæringer i samfunnet. Skam og ære vil være sentrale verdier i det kollektivistiske samfunnet og gi klare regler for hvordan man skal oppføre seg (Eriksen, Sajjad, 2015, s. 154). Æresmoralen er atferdsbasert, og handler om hvordan omgivelsene vurderer personene i gruppen. Dersom enkeltindividet gjør noe negativt vil dette få negative følger for storgruppen, og påføre gruppen skam. Utvises det positiv atferd vil dette gi gruppen som en helhet ære (Dahl, 2013, s. 253).

I motsetning til i Norge kan familie og slektskap ha en annen betydning for barn og ungdommer som legger på flukt. Familien som har fungert som et sikkerhetsnett i hjemlandet blir mangelvare og den unge ser seg nødt til å måtte veksle mellom å ivareta familietradisjoner fra hjemlandet, og samtidig integrere seg i det nye samfunnet som er individorientert (Larsen, 2004, s. 24).

Det vil heller ikke være slik at vi kan skille mellom ”rene” kollektivistiske og individualistiske kulturer. En kollektivistisk orientering vil kunne finnes i Norge i religiøse bygdesamfunn, samtidig som en individualistisk tenkning vil finnes i enkelte kollektivistiske bysamfunn. Det er heller et spørsmål om hvilke verdier som blir gjeldende i de bestemte type situasjonene man befinner seg i (Dahl, 2013, s. 253).

2.5 Religion og kjønn

Religionen handler i stor grad om felles verdioppfatninger, og har vært en sentral del i utviklingen av ulike samfunn. Religion bidrar til å fastholde verdier og skape samhold blant mennesker. Samtidig kan religioner gi lite rom for å diskutere verdioppfatninger. Særlig i tradisjonelle samfunn finner man troen på at verken samfunnet eller verdiene kan forandres (Vilby, 2006, s. 24). Religion kan være styrende for hvordan vi lever våre liv, og kan derfor sies å være både deskriptiv (forteller hvordan ting skal være) og normativ (hvordan ting bør være) (Dahl, 2013, s. 243). I praktisering av religion finner vi både de plikter enkeltindividet skal utøve, og hvordan kvinner og menn skal utøve sine kjønnsroller. For eksempel i islamske kulturer finner man hvordan religionen dominerer både familieliv og oppdragelse av barna (Javo, 2010, s. 67). I forskningsarbeidet til Sissel Østberg (2003) skriver hun hvordan den islamske sosialiseringen tidlig legger føringer for hvordan gutter og jenter utvikler seg i en egen ”mannsverden og kvinneverden”.

Jenter og gutter oppdras ulikt, og det er jenter som får den strengeste oppdragelsen fordi de representerer familiens ære. Det er således lite aksept for at jenter og gutter omgås hverandre, enten det er som venner eller kjærester (Khader, 1996, s. 169).

I den tradisjonelle muslimske oppdragelsen oppdras gutter, i følge Khader (2002, s. 258) til å være maskuline, handlekraftige, bestemte og modige. Guttene får i ansvar å beskytte og forsørge familien. Noe som innebærer at skal de kunne forsørge familien økonomisk, og beskytte familiens rykte og dens ære. Kvinner, som regnes som det mest sårbare kjønn, skal holdes øye med slik at de ikke krenker familiens ære. Gutter blir videre oppdratt til å være aktive samfunnsborgere slik at de kan delta i den offentlige sfæren. Det foregår en synlig arbeidsfordeling mellom kjønnene, som utføres med respekt. Eksempelvis kan ikke mannen "ta over" kvinnens plass på kjøkkenet og ta seg av matlagingen.

På bakgrunn av ærbarhet og seksualitet blir sosial omgang mellom kjønnene i følge religionen ikke ansett som moralsk riktig, og en adskillelse mellom kjønnene er ofte det som praktiseres i muslimske kulturer (Opsal, 2005, s. 46). Også i den eritreiske ortodokse kulturen finnes det likhetstrekk med den islamske kulturen. I studiet til Bredahl (2008) beretter hun om en patriarkalske system der kvinner og menn har ulike rolle. Mannen gjøres til "herre" over kvinnen og hun skal adlyde og elske sin mann. Ugifte kvinner skal hjelpe til i menighetene slik at de kan øke deres sjanser for å treffe en god kristen mann. I barnas oppdragelse er det kvinner som tar på seg rollen som religiøs oppdrager slik at de unge tidlig internaliserer samme moralske verdier som foreldrene. Å ikke delta i menighetene blir ansett som bekymringsfylt da det kan betraktes som umoralsk atferd. Studiet legger på annen side frem at synet på kvinner i mer urbane strøk er mer "friere".

2.6 Kultur og kommunikasjon

Gjennom dialog og samhandling får vi muligheten til å lære om ulike kulturer. I samhandlingen mellom mennesker med ulik kulturbakgrunn kan det være hensiktsmessig å tenke at man først og fremst ikke møter kulturer, men mennesker. Ved å kunne anerkjenne og verdsette kulturbakgrunnen minker sjansene for misforståelser. Å møte mennesker mest mulig fordomsfritt bidrar til at kommunikasjonen føles mer meningsfylt. Dette oppnås gjennom aktiv lytting og oppfordring til den andre om å dele

sine opplevelser, for eksempel ved å bruke spørsmål som ”Hva tror du vil hjelpe” eller ”Hvordan opplever du?” (Røkenes og Hanssen, 2012, s. 205).

I samhandlingssituasjoner med mennesker som ikke behersker hverandres språk, blir tolk ofte benyttet. Ved å bruke tolk hindres språkbarriere og begge parter kan få en klarere forståelse av hverandres meninger og synspunkter (Dahl, 2013, s. 171). Når tolk anvendes er det ekstra viktig å sette av god tid og legge til rette for eventuelle hensyn, slik som tolkens kjønn, språkferdigheter eller etniske tilhørighet for å nevne noen (Røkenes og Hanssen, 2012, s. 205). Når fagpersoner skaffer tolk som har samme eller lignende land- og kulturbakgrunn som klienten er det ekstra viktig å ta i betraktningen mistilliten som kan ligge til grunn, og forhindre en god samtale. Klienten kan unnlate å fortelle om sine personlige meninger på grunn av frykt for ryktespredning fra tolken (Javo, 2010, s.167).

3 Metodiske og teoretiske fremgangsmåter

I dette kapitlet vil jeg redegjøre for bakgrunnen for mitt metodiske valg, mitt teoretiske perspektiv, utvalget i studiet, innsamling av data, samt utfordringer og overveielser jeg har foretatt underveis i innhenting av data. Først vil jeg redegjøre for metodevalget kvalitativ metode med forskningsintervju. Deretter tar jeg for meg mitt teoretiske perspektiv som utgjør studiets faglige profil. Videre vil jeg beskrive utvalget mitt, rekrutteringskriteriene som ble lagt til grunn, og redegjøre for prosessen bak intervjuguiden. Hensikten med innsamling av data vil redegjøres. Videre tar jeg for meg analyseprosessen og analysearbeidet. Jeg vil redegjøre for svakheter med studiet, herunder reliabilitet og validitet. Avslutningsvis vil jeg problematisere etiske vurderinger, det asymmetriske maktforholdet i intervjusituasjonen mellom intervjuer og intervjuperson, og forforståelsen.

3.1 Hva er metode?

Metoden er redskapet som skal fortelle hvilken fremgangsmåte som skal anvendes for å fremskaffe kunnskapen/data som skal svare på oppgavens problemstilling. Metoden er ofte enten kvantitativ eller kvalitativ orientert, avhengig av hva målet med undersøkelsen er (Dalland, 2014, s.112).

3.2 Bakgrunn for valgt metode

Målet med denne studien er et ønske om å få mer kunnskap om hvordan informantene arbeider omkring temaet kulturell bakgrunn med enslige mindreårige flyktninger. Kvalitativ metode egner seg når forskeren ønsker å få mer kunnskap om et fenomen, og når svaralternativene på forhånd ikke er fastlagt. Jeg har anvendt kvalitativ metode med individuelle intervjuer for datainnsamling.

I følge Kvale og Brinkmann (2015, s. 46) kjennetegnes forskningsintervjuet som: *”en samtale mellom forsker og intervjuperson der forskeren legger føringer for samtalen ved å forhånds bestemme temaet og spørsmålene.”* Intervjuet er likevel ikke en lukket spørreskjemasamtale eller en åpen samtale. Underveis kan intervjupersonen bli bedt om å utdype meningene og holdningene sine dersom intervjueren søker å forstå mer av fortellingen til intervjupersonen. I intervjuene hadde jeg på forhånd utarbeidet spørsmål som jeg ønsket at informantene skulle besvare. Jeg ga likevel informantene rom til å fortelle, og gi eksempler for å utdype svarene deres underveis. Dersom informantene svarte litt uklart på spørsmålet, så spurte jeg om jeg forstod dem rett ved å gjenta svarene deres, og jeg startet setningen med å si ”betyr det du sier at..” eller ”tenker du da på at..” På denne måten kunne jeg forsikre meg at vi hadde forstått hverandre. Etter intervjuene spurte jeg om de ønsket å tilføre noe mer før vi avsluttet intervjuet.

3.3 Hermeneutikk

Som sosiale aktører fortolker vi hele tiden ulike fenomener for å skape mening. Det er noe som faller mennesker naturlig, og er nødvendig i samhandling med andre. Ofte kan meningene om fenomenene likevel være uklare siden det varierer mellom aktør til aktør, og fordi det ikke finnes en overordnet sannhet. Sosiale og kulturelle fenomener, som er veldig ulike våre egne, kan for eksempel være vanskelige å forstå, ettersom vi gjerne ikke deler samme forutsetninger eller forståelse. Hermeneutikken er derfor høyst aktuell i samfunnsvitenskapen når samfunnsforskere forsøker å forklare sosiale verdier, normer, regler og roller. Hermeneutikken er innenfor vitenskapsfilosofien en metode som brukes for å forklare og fortolke ulike fenomener (Gilje og Grimen, 1993).

Vitenskapsretningen Hermeneutikken, forsøker å forstå menneskelig natur ved å fortolke handlinger, og gi dem et dypere meningsinnhold, det vi si å forklare hvorfor den enkelte handler slik han eller hun gjør ut ifra situasjonen vedkommende befinner seg i. For å kunne forstå helheten i handlinger og fenomener er det en forutsetning å forstå delene den består av. Det foregår en gjennomgående vekselvirkning der delene forstås ut i fra helheten, og helheten ut ifra delene det består av.

I følge Hans-Georg Gadamer starter forståelsen aldri med et tomt utgangspunkt. Forståelsen består av fordommer, også kalt forforståelse, som gjør oss i stand til å kunne forstå fenomener. Fordommene eller forforståelsen er allerede eksisterende oppfatninger og forestillinger som har en historisk eksistens. Dette kan være personlige erfaringer, språk og kultur. Ofte brukes tankegodset fra fortiden for å aktualisere nye forestillinger i nåtiden. Gadamer viser til fordommer som en positiv erfaring som hjelper vår forståelseshorisont (Thomassen, 2006, s. 86). Forståelsen vår er i stadig endring mellom det som allerede eksisterer (fordommene) og fenomenet vi ønsker å forstå. Prosessen beskrives som den hermeneutiske sirkelen der forståelsen er i en bevegelse mellom helhet og delene som det består av. Å forstå meningsfulle fenomener krever dessuten at de forstås i den konteksten eller sammenhengen de befinner seg i. Det er konteksten som gir fenomenene en bestemt mening (Gilje og Grimen, 1993, s.153).

3.4 Kulturperspektiv

Kulturen beskriver hvordan mennesker tenker, forstår og skaper mening i sitt daglige liv og tilværelse. Kultur regnes som en dynamisk prosess der den enkelte tilpasser seg, og finner nye måter å uttrykke erfaringer og kunnskap på. Kulturperspektivet har ofte forsøkt å se individet og kulturen sammen når menneskelig atferd skal forstås (Javo, 2010, s. 27,29). Begrepet brukes når det vil belyses forskjeller og likheter, og måten mennesker klassifiserer sine erfaringer. Kultur er systemer av verdier, kunnskap og betydninger som vi bruker for å navigere oss i verden (Eide, Qureshi, Rugkåsa, Vike, 2009, s. 15)

Når kulturperspektivet i denne oppgaven anvendes fokuseres det på ansattes sensitivitet overfor enslige mindreåriges kulturelle bakgrunn. Hvordan innhenter ansatte informasjon om ungdommenes kulturelle bakgrunn? Har de en kulturell bevissthet og tverrkulturell forståelse når de forholder seg til ungdommene med andre kulturelle verdier? Javo (2010) utdyper viktigheten av å kunne jobbe kultursensitivt i arbeid med etniske minoriteter. Dette betyr at den enkelte er bevisst på kulturelle forskjeller og likheter som finnes, og på påvirkningen det kan ha for atferd, læring og verdier. Kultursensitivitet handler om å ha respekt for andre som mennesker som kan ha forskjellige verdier, og utvise en forståelse for disse. Begrepet kan dessuten brukes for å analysere sosiale problemer ved å skille mellom det som er kulturelt betinget, individuelt betinget eller universelt betinget. Disse nivåene gir muligheten til forstå menneskelige reaksjoner med empati og forståelse (Eide. et.al., 2009, s. 209).

3.5 Utvalg

Ettersom oppgavens problemstilling tar sikte på de som arbeider med enslige mindreårige flyktninger, intervjuet jeg miljøterapeuter som jobbet med ungdommene i kommunale botiltak. Jeg valgte å intervju seks informanter som til daglig jobber i kommunale boliger med plass til fire til fem ungdommer. Informantene gir oppfølging og veiledning til ungdommene basert på deres alder, behov og modenhetsnivå. Jeg valgte å intervju like mange mannlige og kvinnelige informanter da jeg ønsket en mest mulig lik fordeling, da dette kunne belyse om det fantes forskjeller og likheter mellom

kjønnene om hvordan de forholder seg til ungdommenes kulturbakgrunn. Flere av informantene mine er fra ikke-vestlige land og har en annen kulturbakgrunn. I tillegg har flere av informantene samme religion som ungdommene i botiltakene. Hvordan de velger å utøve sin kulturelle bakgrunn varierer på et individuelt nivå. Noen er opptatt av å synliggjøre sine kulturelle og religiøse uttrykk i det daglige, mens andre har et avslappet forhold til religionen, og velger å inkludere elementer av religionspraksisen i det daglige. Noen av informantene har selv måtte flykte fra hjemlandet sitt, mens andre er født og oppvokst i Norge.

Informantene har ulik utdanning og ansiennitet i botiltakene. Enkelte har jobbet der siden de kommunale boligene for enslige mindreårige først så dagens lys mens andre har vært i ansatt i underkant av to år. Alle informantene har en bachelor innen helse- og sosialfag, enten som barnevernspedagog, sosionom eller vernepleier. I tillegg har noen av informantene tatt en relevant videreutdanning eller en mastergrad. I intervjuene snakker alle informantene på norsk, noen formulerer seg bedre enn andre, men alle gjør seg forstått. Ettersom kriteriene for arbeidet som utføres krever et visst nivå av norskkunnskaper valgte jeg ikke å anvende tolk under intervjuene, da jeg anså "arbeidskravet" som tilstrekkelig. Dette skapte også mindre distanse mellom meg og informantene mine.

Jeg har valgt å gi informantene i studiet fiktive navn for å anonymisere dem. Jeg vil gi en kort presentasjon av informantene mine i avsnittet nedenfor.

3.5.1 Beskrivelse av utvalg

Mike

Mike er en mann i 30-årene som flyktet fra et afrikansk land i ung alder. Mike er praktiserende ortodoks kristen. Etter at han kom til Norge har han tatt høyere utdanning, og er i dag utdannet barnevernspedagog. Han har jobbet i botiltakene for enslige mindreårige i noen år.

Mohamed

Mohamed er fra et afrikansk land, og kom til Norge for flere år siden. Mohamed er praktiserende muslim. Han har en bachelor som vernepleier, og har i tillegg en master i helse- og sosialfag.

Zara

Zara er i 20-årene fra Irak. Hun kom til Norge i ungdomsalder, og har bodd i Norge hele sitt voksne liv. Zara er muslim og er utdannet sosionom. Zara har jobbet som miljøterapeut i kommunale botiltak for enslige mindreårige i flere år.

Kari

Kari er i 30-årene og har jobbet som miljøterapeut i få år. Hun er utdannet barnevernspedagog, og er født og oppvokst i Norge. Hun har tatt en videreutdanning.

Aisha

Aisha er i 30-årene og er født og oppvokst i Norge. Hun har foreldre fra et afrikansk land, og er muslim. Aisha er utdannet barnevernspedagog og har jobbet som miljøterapeut i noen år.

Lars

Lars er etnisk norsk og i 30-årene. Han er utdannet sosionom og har jobbet med enslige mindreårige flyktninger siden kommunen startet opp med botiltakene.

3.5.2 Rekruttering av informanter

Veien for å rekruttere informanter har vært gjennom eget nettverk av bekjenskaper innenfor de kommunale botiltakene for enslige mindreårige flyktninger. Jeg har på forhånd avklart med virksomhetslederen om tillatelse for dette, deretter har jeg sendt ut e-post til hver avdelingsleder med informasjon om prosjektet (Vedlegg 1). Videre har avdelingslederne formidlet at de vil legge dette frem for personalgruppen sin under det ukentlige personalmøtet. Her har interesserte meldt seg som informant, og gitt kontaktinformasjonen til lederen sin. Jeg la en frist på ca. to uker og de seks første som meldte sin interesse fikk avtalt tid for intervju med meg.

Det var mer tidkrevende å komme i kontakt med informantene enn hva jeg hadde forutsett på forhånd. Selv om avdelingslederne ga informasjon innad i personalgruppen, og noen få virket interesserte, så tok ikke informantene like raskt kontakt slik jeg hadde håpet på. Avdelingslederen min minnet de øvrige avdelingslederne om min forespørsel, og etter hvert fikk jeg kontakt med informantene via e-post. Jeg informerte om formålet med deltakelsen i prosjektet ved å legge ved et informasjonsskriv (Vedlegg 2). Skrivet inneholdt taushetsplikten som jeg er underlagt, og muligheten for å trekke seg som informant uten å oppgi grunn for dette. Informantene ble bedt om å skrive under skrivet på at de samtykket til deltakelsen før intervjuet. Jeg ba informantene om å foreslå hvor de ønsket at intervjuene skulle foregå, da jeg ønsket at informantene var i trygge og kjente omgivelser slik at intervjuet kunne være avslappet for dem. Noen foreslo offentlig bibliotek, mens andre foreslo personalkontoret i botiltakene.

3.6 Inklusjon- og eksklusjonskriterier

Inklusjonskriteriet i forhold til utdanning som jeg opprinnelig valgte ble jeg nødt å endre på underveis. Årsaken var at rekrutteringen ble vanskelig når jeg holdt meg til kravet om en barnevernspedagog- eller sosionom utdanning. Jeg valgte derfor å endre kravet til å gjelde minst en treårig utdanning innen helse- og sosialfag. Dette ville da inkludere informanter med vernepleier utdanning. Jeg ønsket å intervjuer både menn og kvinner, men ettersom mannlige ansatte med fagutdanning var underrepresentert i botiltakene var det naturlig at det var flest kvinnelige ansatte som meldte seg som informanter til studien.

Det eneste eksklusjonskriteriet jeg hadde var at informantene var personer jeg ikke hadde kjennskap til, verken i jobb- eller privat sammenheng. Derfor oppsøkte jeg personal i andre avdelinger enn min egen. Fem av informantene har jeg ikke hatt kontakt med på forhånd. Jeg valgte imidlertid å velge en informant jeg hadde litt kjennskap til, da jeg ønsket en sammensetning av mannlige og kvinnelige informanter. Ettersom det var få menn som tok kontakt som informant så valgte jeg selv å rekruttere den ene mannlige informanten direkte via e-post. Informanten ble informert om studiet og deltakelsen på lik linje med de andre informantene.

3.7 Intervjuguiden

Intervjuguiden for studien ble laget med utgangspunkt i problemstillingen i oppgaven (Vedlegg 2). Målet mitt var å få mest mulig informasjon fra informantene om de forhåndsbestemte temaene jeg hadde valgt ut. Jeg laget fire temaområder, og under hvert temaområde hadde jeg spørsmål som hjalp meg med å igangsette intervjuet. I intervjuene valgte jeg å starte med en åpen tilnærming. Jeg forklarte til informanten at det ikke fantes rett eller galt svar på spørsmålene jeg skulle stille, og at ønsket mitt var å få mer informasjon som kunne hjelpe meg å besvare problemstillingen i denne oppgave. Jeg fulgte derfor ikke intervjuguiden slavisk til enhver tid, da informantene besvarte flere av spørsmålene underveis i deres fortelling.

Den første innledende kategorien i intervjuguiden inneholdt spørsmål om bakgrunnen til ungdommene og ansatte i botiltakene. Den andre kategorien inneholdt spørsmål om hvordan det jobbes med den kulturelle bakgrunnen til ungdommene i botiltakene. Den tredje og fjerde kategorien inneholdt spørsmål som gikk i dybden av hvordan arbeidsplassen jobber med religion og kjønn i det daglige med beboerne. Oppbyggingen av intervjuguiden har et dramaturgisk aspekt da den starter med tema som er generelle for informanten å samtale om. Deretter introduseres spørsmål som krever mer utdypning og reflekterte svar (Thagaard, 2013, s.110-111).

3.8 Datainnsamling

Innsamling av data er i form av individuelle intervju. Fra mitt ståsted blir datamaterialet et forsøk på å belyse hvordan ansatte forholder seg til den kulturelle bakgrunnen i sitt miljøterapeutiske arbeid med ungdommene i botiltakene. Datafunn vil kunne være nyttig som en vurdering av hvordan miljøterapeuter jobber med den kulturelle bakgrunnen, samt viktigheten av kulturbakgrunn i et integreringsarbeid for ungdommene. Dette gjelder ikke kun for enslige mindreårige flyktninger, men også voksne flyktninger som skal integreres i det norske samfunnet i dag. Andre arena der

det jobbes med mennesker fra annen kulturell bakgrunn kan ha nytte av informasjonen som kommer frem i datamaterialet.

3.9 Analyseprosess og analysearbeid

Analyseprosessen startet kort tid etter at jeg var ferdig med de første intervjuene, da jeg ønsket å få sortert intervjuene mens de fortsatt var ferskt i minne. Den første informant savnet at jeg etterspurte hvordan den enkelte miljøterapeuten jobbet med den kulturelle bakgrunnen til ungdommene. Jeg noterte meg dette, og valgte å tilføye dette spørsmålet i intervjuguiden for de resterende fem intervjuene. Dersom de neste informantene selv ikke kom inn på temaet under intervjuet, ville jeg stille dem dette spørsmålet.

Jeg startet med å transkribere rådata fra intervjuene, det vil si å overføre muntlig samtale til en skriftlig tekst (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 206). Dette ble gjort med alle intervjuene. Lydfilene ble overført fra lydopptaksbånd til privat pc som var passordbeskyttet. Jeg opplyste informantene muntlig før intervjuet startet at lydfilene ville bli slettet etter at analysen og drøftingsdelen i oppgaven var utarbeidet.

Av innhentet data fra intervjuene anså jeg det som formålstjenlig å bruke analysemetoden Grounded Theory (GT) i studien for å sortere og få oversikt over materialet. GT har vært utviklet av flere forskere med ulike perspektiver gjennom tidene. Hovedessensen i analysemetoden, som det er enighet om blant forskere, er å ta for seg innhentet material fra alle informantene og kategorisere informasjonen i tema (Aadnesen, 2012, s. 118). I intervjuguiden hadde jeg på forhånd utarbeidet et temaområde, men jeg var åpen for at nye kategorier kunne dukke opp underveis. Jeg benyttet åpen koding som er sentralt i forskningsmetoden. Prinsippet koding går ut på å skape nye teoretiske ideer som er forankret i innhentet data (Corbin & Strauss, 2008, s. 159-166 sitert i Thagaard 2013, s.182). Jeg hadde som mål å fange substansen i datamaterialet, og valgte derfor å starte med åpen koding. Jeg leste grundig gjennom

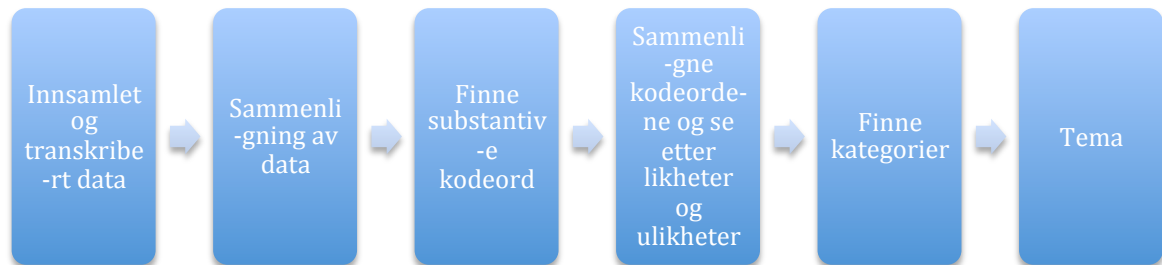
intervjuene flere ganger, og noterte ned ord som beskrev de ulike svarene fra informantene. For eksempel ”Religionsutøvelse”, ”Kurstilbud” og lignende. I denne fasen stilte jeg meg spørsmål om hva meningsinnholdet i data, for eksempel ved å spørre ”Hva forteller materialet her?” eller ”Hva kan dette bety?”. Slike meningsbærende elementer kalles substantiviske koder, og det settes navn på kodene som beskriver dataene så nær som mulig. Som oftest kan informantenes egne ord brukes i denne delen. Eksempler her kunne være ”kjøper halalkjøtt” og ”ramadan”. Videre foretok jeg en sammenligning av kodene jeg hadde funnet, dette innebar at jeg sammenlignet sitatene som informantene beskrev. I denne delen av analysen forsøkte jeg å stille spørsmål som ”Hva sier miljøterapeutene om hvordan de forholder seg til ungdommens kultur?”. Fremgangen gjorde det lettere å identifisere likheter og ulikheter som jeg fant i innhentet data material (Aadnesen, 2012, s.119).

Når all data hadde blitt sammenlignet satt jeg igjen med små biter, altså substantiviske koder. Hva som ville være hovedkategori og sub-kategori var likevel ikke fullstendig klart på dette tidspunktet. For å finne sub-kategorier fordelte jeg kodeordene under nærmeste samlebegrep de kunne innordnes under. Eksempelvis kunne en kategori være ”Ulik fokus på religion” og kodeordene her kunne være ”Tilrettelegginger” og ”Utfordrende religionspraksis”. Jeg fortsatte denne arbeidsprosessen til jeg hadde fordelt alle kodeordene under sub-kategoriene. Deretter startet jeg arbeidet med å analysere sub-kategoriene, der jeg så etter forskjeller og ulikheter om hva miljøterapeutene sa om hvordan de arbeidet med kulturbakgrunn. Etter hvert som jeg fortsatte med analyseprosessen fant jeg flere kategorier, samtidig som nye sub-kategorier dukket opp underveis. Det ble en sirkulær prosess der jeg leste gjennom intervjuene, fant sitater, så på de substantiviske kodeordene og plasserte de i kategorier.

Jeg endte tilslutt med fire kategorier med 12 sub-kategorier under et stort tema: ”Varianter av hvordan miljøterapeutene forholder seg til kulturbakgrunn”. I intervjuguiden har jeg konkrete spørsmål som har påvirket hvilke kategorier jeg har kommet fram til (Charmaz, 2014, s. 138). Allikevel mener jeg at analyseprosessen har ført til at disse fire kategoriene representerer de nærmeste samlebegrepene som sub-kategoriene kan innordnes under. Samtidig er disse fire kategoriene innordnet under et tema, og på denne måten er de trolig ikke utelukkende uavhengige. Dette vil for eksempel si at dersom arbeidet innenfor en kategori endres drastisk vil det mest

sannsynligvis ha påvirkning på arbeidet i en eller flere kategorier. Analysearbeidet gjorde at jeg kom frem til at materialet omhandlet et felles tema som gikk i igjen i alle kategoriene og sub-kategoriene.

Analyseprosessen har jeg illustrert under for å gjøre det mer oversiktlig:

Innvendingen til Grounded Theory er at kodingen avhenger av forskerens fokus på materialet. Ved å oppdele utsnittene fra teksten forsvinner et helhetlig bilde av datamaterialet. Tilhengere av analyseredskapet argumenterer likevel med at tilnærmingen gir rom for å finne meningsbærende sammenhenger, og muligheten for å kategorisere sosiale fenomener, slik det forsøkes å gjøre i denne oppgaven med temaet kulturell bakgrunn (Miles & Huberman, 1994 sitert i Thagaard, 2009, s.181-182).

3.10 Reliabilitet og validitet

For at metodene skal kunne gi troverdig kunnskap finnes det vitenskapelige krav og regler. Det som undersøkes skal kunne ha en pålitelighet og gyldighet, og ha relevans for formålet med studiet.

3.10.1 Reliabilitet

Reliabilitet sier noe om hvorvidt forskningsprosjektet er pålitelig og tillitsvekkende (Thagaard, 2013, s. 201). I følge Dalland (2014) skal målingene kunne være repliserbare, det vil si at en annen forsker skal kunne komme frem til de samme resultatene dersom de samme fremgangsmetodene ble brukt i oppgaven. Dette innebærer at forskeren skal ha en nøyaktighet og nøytralitet i innhenting og fremlegging av innhentede materiale. Å innta en objektiv forskerrolle er dermed essensielt. Jeg har

forsøkt å etterstrebe objektiviteten i forskerrollen ved å stille åpne spørsmål til informantene mine, og gi dem anledning til å komme med eksempler for å utdype fortellingene sine. Idealet med en objektiv forskerrolle blir likevel ikke lett å etterstrebe da det er svært personavhengig, og avhenger av hvordan den enkelte forskeren, med sin forforståelse vurderer materialet (Dalland, 2014, s. 117). Som forsker vil jeg ikke kunne møte materialet mitt forutsetningsløst. Jeg vil ha med meg min erfaringsbakgrunn, normer og verdier, som vil påvirker de resultatene jeg kommer frem til, og velger å trekke frem i studiet.

I følge Silvermann (2011, sitert av Thagaard, 2013, s. 202) kan reliabiliteten likevel styrkes dersom forskningsprosessen gjøres ”transparent”, det vil si å gjøre den gjennomsiktig ved å oppgi en detaljert beskrivelse av forskningsstrategier og analysemetoder slik at prosessen kan følges steg for steg. Silverman argumenterer videre for at det teoretiske ståstedet i oppgaven redegjøres slik at det gir grunnlag for hvilke tolkninger forskeren har kommet frem til. For å etterkomme disse kravene til reliabilitet har jeg i oppgaven redegjort for mitt teoretiske ståsted, metodiske valg og analyseprosessen i oppgaven. Videre har jeg redegjort for de forskningsetiske overveielsene med sikte på forskerrollen på egen arbeidsplass og forforståelsen min. Avslutningsvis har jeg redegjort for hvordan jeg har transkribert datamateriale og de overveielsene jeg har foretatt i kategorisering av materialet.

3.10.2 Validitet

Validitet er i følge Thagaard (2013) vurderinger vi foretar som gir grunnlaget for våre fortolkninger. Dette innebærer hvorvidt en metode undersøker det den er ment å undersøke (Kvale og Brinkmann, 2015, s. 276). I oppgaven valgte jeg kvalitativ metode med intervju, og mitt tilfelle handlet det om hvorvidt intervjumetoden, med herunder spørsmålene jeg formulerte i intervjuguiden belyste det jeg faktisk ønsket å undersøke. I utarbeidelsen av intervjuguiden forsøkte jeg til en hver tid å utforme spørsmålene ut ifra oppgavens problemstilling og forskningsspørsmålene mine. For å fastslå om oppgaven studerer det den er ment å studere stilles spørsmål som ”hva” og ”hvorfor”. Becker

(1979, sitert av Kvale og Brinkmann, 2015, s. 281) diskuterer dette videre og anbefaler at vi spør oss selv om det som fremkommer i materialet er et sant bilde? I mitt ståsted kan jeg ikke med sikkerhet vite at det informantene mine forteller meg om hvordan de forholder seg til den kulturelle bakgrunnen til ungdommene er sant eller ei. Ettersom jeg er ansatt i samme kommunal virksomhet som informantene mine kan det tenkes at de gav meg svar som de tror jeg ”ønsket” for å sette dem i et bedre lys, men at dette ikke stemmer overens med hva de faktisk gjør i virkeligheten. Dette er i følge Kvale og Brinkmann (2015) et vanlig kritikk for forskningsintervjuer. Å ha kjennskap til miljøet som skal studeres anser jeg likevel som en ressurs da jeg har hatt en forståelse for fenomenene jeg skulle undersøke, og dermed hatt lettere for å rekruttere informanter fremfor en utenforstående. På en annen side kan tilknytning til miljøet være en begrensning, da jeg som forsker kan ha oversett nyanser som ikke samsvarer med mine egne erfaringer som miljøterapeut (Thagaard, 2013, s. 206).

Funn fra denne studien kan ikke brukes til å generalisere hvordan andre kommunale botiltak som bosetter enslige mindreårige flyktninger forholder seg til deres kulturbakgrunn. Studiet har kun som formål å beskrive hvordan et fåtall av miljøterapeuter forholder og anerkjenner ungdommenes kulturelle bakgrunn i de kommunale botiltakene de jobber i, og er dermed ikke generaliserbare.

3.11 Forskningsetiske vurderinger

Av etiske hensyn er anonymisering av informantene i tråd med retningslinjene til personvernombudet for forskning (NSD). Etter en meldepliktig test på nettstedet til NSD viser resultatene at prosjektet ikke meldepliktig ettersom det verken er direkte eller indirekte personopplysninger som skal registreres. Jeg sendte likevel inn en søknad til NSD for å være på den sikre siden. Den 08.12.16 mottok jeg tilbakemelding på søknaden (Vedlegg 4). Prosjektet er tilrådet og registrert hos Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD), vinteren 2016. I følge NSD var prosjektet meldepliktig ettersom behandling av personopplysninger er i henhold til personopplysningsloven § 31. I kommentarene til vurdering av prosjektet skrev NSD at

jeg trengte en godkjenning av UDI ettersom jeg skal intervju informanter som jobbet ved et asylmottak. Videre skulle informantene informeres om prosjektet og samtykke enten skriftlig eller muntlig til dette. NSD listet opp ulike punkter som skulle inngå i informasjonsskrivet jeg skulle sende ut. Rekruttering av informanter kan ifølge NSD være problematisk ettersom jeg rekrutterer via eget nettverk. De anbefalte derfor at jeg ikke tok direkte kontakt med informantene selv da det kunne være vanskelig for dem å si nei til deltakelsen i prosjektet. Informantene i prosjektet vil være underlagt taushetsplikt, og NSD skrev videre at taushetsbelagte opplysninger om beboerne ikke skulle registreres. Ved bruk av eksempler i intervjuene skulle det utvises en forsiktighet som heller ikke brøt med taushetsplikten. Jeg tok kontakt med NSD rett etter jeg mottok tilbakemelding på søknaden. Jeg informerte at informantene ikke jobbet ved et asylmottak, og forklarte formålet med studiet. Kontaktpersonen beklaget feilen i tilbakemeldingen. Ettersom det ikke var mulig å endre på dette så ble det ettersendt et skriv med nye endringer på tilbakemeldingene (Vedlegg 5).

I datainnsamlingen er informantene som nevnt ikke nære bekjenskaper, men vi deler samme arbeidsgiver, og jobber på ulike avdelinger. Jeg har ikke daglig kontakt med miljøterapeutene og jeg anser derfor ikke informantene som så nære at de har påvirket kvaliteten på svarene mine i verken negativ eller positiv retning. Alle informantene fikk i forkant av intervjuene informasjon om studiets hensikt. Dette ble gjort for å forberede informantene omkring temaet, og for å sikre konfidensialitet og anonymitet. Frivillig deltakelse i studiet ble presisert, og sikret gjennom et informert samtykkeerklæring før intervjuene fant sted. Deltakerne kunne når som helst trekke seg fra prosjektet uten å oppgi noen grunn for dette. Informantene fikk opplyst at dataene fra intervjuene ville da bli slettet. Alle informantene skrev under på samtykkeerklæringen før intervjuet startet.

3.12 Asymmetriske maktforholdet

Dersom vi kun er oppmerksomme på intervjuets åpne forståelsesform og nære samspill overser vi lett det asymmetriske maktforholdet som oppstår i kvalitative forskningsintervjuer, i følge Kvale og Brinkmann (2015). I følge forfatterne er det

viktig å være klar over at samtalen mellom forsker og intervjuperson ikke er en åpen og likestilt samtale. Forskeren har i denne samtalen makt til å bestemme tema og stille eller unnlate å stille spørsmålene han eller hun ønsker. Kvale og Brinkmann (2015) påpeker at det er den som intervjuer som spør spørsmålene mens den som intervjues skal svare. Videre er målet ikke en god samtale, men den har en konkret hensikt med å få frem fortellinger av intervjupersonen som senere skal fortolkes av forskeren. Den som intervjues kan reagere med å snakke om noe utenom temaet eller holde tilbake svarene sine som en reaksjon på at forskeren har et dominans i samtalen. Dette erfarte jeg med noen av informantene jeg intervjuet. De fleste svarte konkret på spørsmålene, men jeg opplevde at enkelte for eksempel holdt tilbake svarene sine, eller ga eksempler som ikke samsvarte med spørsmålene jeg stilte. Muligens henger dette sammen med at informantene visste at jeg hadde forhåndskunnskap til det miljøet som skulle undersøkes, og at dette påvirket hvordan de besvarte spørsmålene mine (Thagaard, 2015, s. 205). Jeg ønsket likevel å holde meg profesjonell og stilte meg ikke faglig eller kritisk til svarene som informantene ga under samtalen. Jeg lot heller informantene fortelle sine fortellinger ferdig, da jeg informerte informantene i forkant at det ikke fantes noen ”riktig” svar til spørsmålene mine. Dette resulterte i store variasjoner i lengden på intervjuene, enkelte var i underkant av en halvtime mens andre varte lengre.

3.13 Forforståelse

I analysen av mitt datamateriale har jeg på forhånd eksisterende oppfatninger om temaet og problemstillingen jeg ønsker å undersøke. En redegjørelse av min forforståelse er både nødvendig og et krav i forskningsmetode (Thagaard, 2015, s.117). Min flerkulturelle bakgrunn og arbeidserfaring med enslige mindreårige flyktninger og teori og forskning om denne målgruppen har vært en del av forforståelsen min og utarbeidelsen av denne oppgaven. Problemstillingen i oppgaven er valgt da jeg har en interesse for området. Jeg hadde en hypotese om at ungdommene i de kommunale botiltakene er fra opprinnelsesland som har ulik kultur, religion og syn på kvinner og menn. Jeg har derfor med meg en forforståelse om at ansatte som har det midlertidige omsorgsansvaret for ungdommene har en viktig oppgave. De skal bli kjent med ungdommene og ivareta den enkeltes kultur, samt forberede ungdommene for å møte

den norske kulturen. Min opphav har til en viss grad gitt meg en forståelse for hva ungdommene går gjennom når de vokser opp i et norsk samfunn og veksler mellom to kulturer i det daglige. Jeg har erfart hvor utfordrende det kan være å forsøke å ha begge kulturer like gjeldende i dagliglivet. Min personlige erfaring viser at dette avhenger av i hvor stor eller liten grad dette vektlegges av familien, venner og miljøet man er en del av. Jeg har i denne oppgaven likevel forsøkt å møte data med et åpent sinn, og ønsket å lete etter data som ikke bekrefter mine eksisterende oppfatninger og meninger om temaet (Eide. et.al., 2009, s. 209).

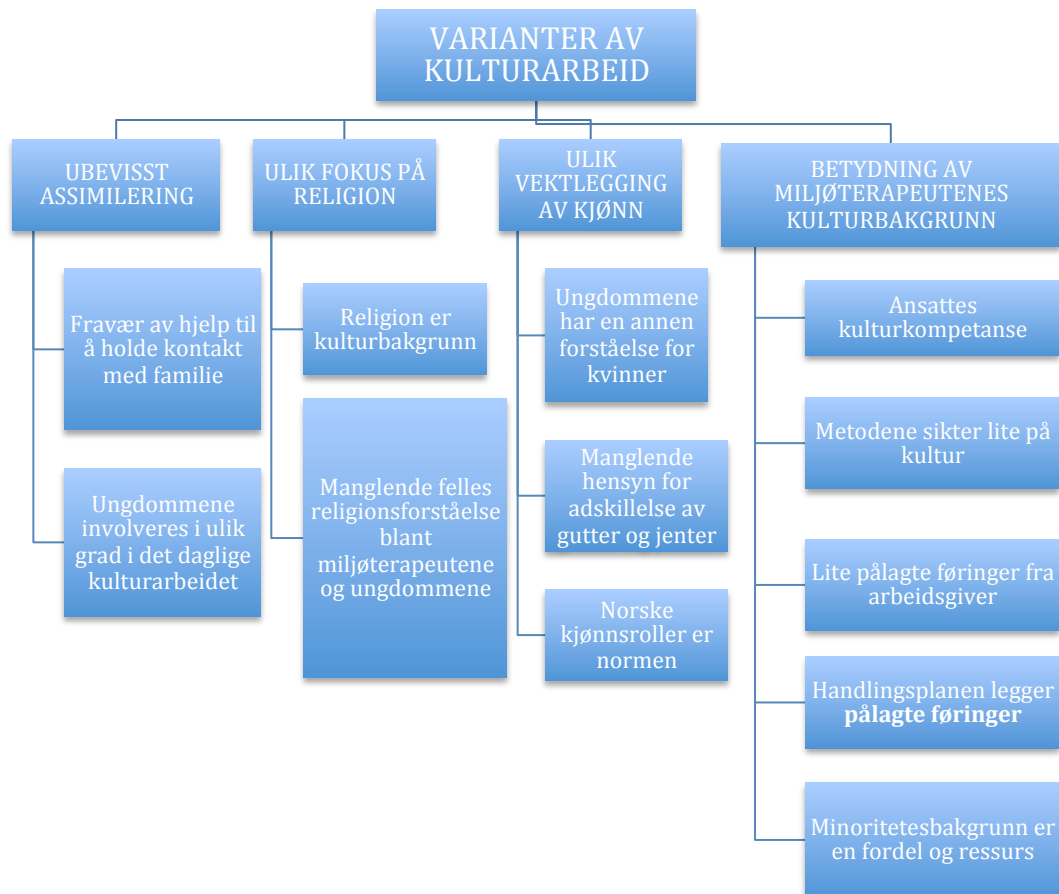
4 Analyse

I dette kapitlet presenteres analysen av innhentet material om hvordan miljøterapeutene jobber med den kulturelle bakgrunnen til ungdommene i botiltakene. I disse fire kapitlene har jeg, slik jeg nevnte i metodekapitlet, utviklet fire kategorier med tilhørende sub-kategorier som er i henhold til problemstillingen og forskningsspørsmålene mine. De fire kategoriene er følgende:

1. Ubevisst assimilering:
2. Ulik fokus på religion
3. Ulik vektlegging av kjønn
4. Betydning av miljøterapeutenes kulturbakgrunn

Jeg har gjennomgående i oppgaven vært opptatt av å belyse hvordan miljøterapeutene forholder seg til ungdommenes kulturelle bakgrunn, med sikte på hvilket ”kulturfokus” de velger i ivaretagelsen av ungdommene. Videre hvordan miljøterapeutene jobber med ungdommenes religion og forståelse av kjønnsroller fra deres kulturbakgrunn. Jeg har også ønsket å belyse hva betydningen av kulturbakgrunn kan ha for det miljøarbeidet som miljøterapeutene utfører. I begynnelsen av hvert kategorikapittel har jeg rettferdiggjort hvorfor kategorien inneholder sine respektive sub-kategorier. Jeg har

presentert kategoriene og sub-kategoriene mine i et kategorikart for å gjøre det mer oversiktlig:

4.1 Bruk av sitater

Informantene mine hadde ulik nivå på muntlig norsk. Jeg har derfor gjort om på noen av sitatene, men har beholdt de originale sitatene så langt det lot seg gjøre. Dette har blitt gjort av hensyn til å gjøre sitatene mer forståelsesfulle. Jeg har valgt å presentere data så ”synlig” som mulig og har således presentert min analyse av data først, og deretter gjengitt informantenes utsagn under. Ikke alle informantene svarte like konkret på hvert spørsmål, og enkelte hadde noenlunde like svar på spørsmålene. Jeg har derfor valgt å utelate utsagnene enkelte plasser for å unngå gjentakelse da de allerede blir omtalt i foregående sub-kategorier.

4.2 Ubevisst assimilering

Kategorien tar utgangspunkt i den delen av problemstillingen som omhandler på hvilke måte miljøterapeutene anerkjenner ungdommenes kulturbakgrunn. Dette er uavhengig av miljøterapeutenes kulturbakgrunn. De områdene som miljøterapeutene forteller om er delt inn i to sub-kategorier: Fravær av hjelp til å holde kontakt med familie, ungdommene involveres i ulik grad i det daglige kulturarbeidet. Det forekom variasjoner i miljøterapeutenes fortellinger. Noen var mer opptatt enn andre når det gjaldt hvorvidt ungdommene kunne/burde opprettholde familierelasjoner, og hvordan ungdommene ble involvert i det daglige kulturarbeidet.

At ungdommene i boligene skal gjennomgå en rask selvstendigjøring på kort tid er ikke til å legge skjul på. Det jeg ble opptatt av da jeg gjorde intervjuene og analysearbeidet var hvordan informantene beskrev hvor viktig det var at ungdommene ble mer bevisst på sine kulturelle holdninger og verdier i møte med den norske kulturen. Informantene anså det som problematisk for ungdommene dersom de skulle bruke for mye av tiden sin i boligen til å fokusere på familien i hjemlandet. Dette argumentet ble brukt når kontakt med familie og nettverk i hjemlandet ble tatt opp. Det ble videre nevnt at ungdommene fikk utforme hvordan deres kultur skulle komme til uttrykk i boligene, men aller helst var det opp til den enkelte ungdommen å berette personalet, og komme med forslag til hvordan de kunne hjelpe med å tilrettelegge for kulturen sin.

4.2.1 Fravær av hjelp til å holde kontakt med familien

Informantene fortalte at de forsøkte å hjelpe ungdommene med oppsporing av familie gjennom oppsporingstjenesten i Røde Kors. Flere av informantene foretrakk likevel at slike forespørsler kom fra ungdommene først, noe som indikerte at de viste tilbakeholdenhet i forhold til å ta opp tema om familie og nettverk i hjemlandet. At miljøterapeutene fraskriver seg ansvaret på denne måten antyder at de ikke anerkjenner denne kontakten som en viktig del i ungdommens liv når de bosettes i kommunen. Etter min vurdering henger dette sammen med at miljøterapeutene anser det som et mulig sårt

og personlig tema for ungdommene, og velger derfor ikke å samtale om det da de mener det ville gjøre ”mer skade enn nytte”.

Flere av informantene svarte ulikt på hvorvidt ungdommene skulle ha kontakt med familien i hjemlandet eller i Norge. Mike fortalte tydelig at miljøterapeutene i større grad ønsket at ungdommene skulle få seg et nytt nettverk i Norge, og aller helst i samme by. Det ble fokusert på nettverksbygging i samme land da denne kontakten lettere kunne opprettholdes for ungdommene, og miljøterapeutene kunne i langt større grad hjelpe ungdommen med dette.

Mike sier følgende om familiekontakten:

Mike: *"Det tilbys, men vi har større fokus på at de bygger seg nye relasjoner her."*

Miljøterapeuten Aisha fortalte at miljøterapeutene var tilbakeholdne om temaet som omhandlet ungdommenes familie. Hennes erfaring viste at ungdommene av ulike årsaker ikke ønsket kontakt med familien sin da det utløste følelser som sorg og savn som var vanskelig å bearbeide for dem. Miljøterapeutene tok derfor hensyn til dette ved å ikke ta opp følgende tema, med mindre ungdommene selv oppfordret til samtale om dette. Sammenlignet med Mike, ønsket Aisha at ungdommene hadde kontakt med familien både i utlandet og i Norge.

Slik jeg vurderer det er Aisha mer positiv til at familiekontakten oppsøkes og opprettholdes for ungdommenes del. For eksempel er Aisha den eneste informanten som nevner at ungdommene bør plasseres hos familien eller slektninger dersom de bor i samme by, og har mulighet til å ivareta ungdommen:

Aisha: *"Ja, fra hjemlandet sitt, i første omgang hvis de ønsker å snakke om hjemlandet, familie og savn. (...) Ungdommer som har familiemedlemmer i andre land eller i Norge så hjelper med de med å få kontakt med de. Ungdommer som har familiekontakt her så hjelper vi med å ta initiativ til å invitere de her, eller at de drar til familien. Og vi spør om at familien kunne tenkt seg å være fosterhjem for ungdommen."*

Mohamed fortalte at han var todelt om hvorvidt miljøterapeutene ønsket å hjelpe ungdommene med å ha kontakt med familien sin. På den ene siden anså de familierelasjonene som viktige for den enkelte ungdommen, og ønsket å hjelpe ungdommene med å finne foreldrene sine. På den andre siden, dersom ungdommene ikke hadde kontakt med familien ville miljøterapeutene ikke oppmuntre ungdommene til å oppsøke familien sin. Dette ble begrunnet med at oppsporing av familie kunne i praksis være vanskelig å oppnå, og dersom kontakten ikke ble oppnådd ville dette utløse mer savn- og sorgfølelser hos ungdommen.

Mohamed ga eksempel på hvordan han forsøkte å hjelpe en ungdom med å finne moren sin:

Mohamed: *"Ja transnasjonal nettverk er kjempeviktig for ungdommene som bor her (...). De har foreldrene, søsken og onkel. Vi er opptatt av at ungdommene har kontakt med foreldrene i hjemlandet. Samtidig er vi forsiktig med å tilrettelegge for dette, på grunn av den traumatiske opplevelsen, og da kan de ikke ønske kontakt. (...) Utfordringen er at Røde kors mente at de ikke kunne dra til Afghanistan til denne byen og spørre hvem moren var. De synes dette var uaktuelt. Vi kom tilbake til denne gutten, og sa at vi måtte legge dette ned. Dette gjelder ikke bare denne gutten.*

I likhet med Mohamed fortalte informanten Kari om hjelpeorganisasjonen Røde Kors som en mulig oppsporingstjeneste når ungdommene ikke oppnådde kontakt med familien sin på egenhånd. Kari nevnte ikke noe ytterligere hva miljøterapeutene gjorde dersom ungdommene ikke fikk kontakt med familien gjennom Røde Kors. Slik jeg vurderer det ville miljøterapeutene la saken ligge, og ungdommen ville måtte akseptere at kontakt med familien ikke ble mulig.

Kari: *"ja vi spør i ukesamtaler i forhold til familie, og slik som ha jeg er kontakt for så har jeg spurt om han vil ha kontakt med familien gjennom Røde kors."*

Zara og Lars fortalte hvordan de i større grad overlot kontakt med familie til ungdommene selv. De begrunnet dette med at ungdommene i dag klarte å komme i kontakt med familien sin på egenhånd, og at de ikke behøvde særlig hjelp av

miljøterapeutene. Jeg anser at miljøterapeutene Zara og Lars forholder seg avslappet i forhold til å involvere seg om hvorvidt ungdommene har kontakt med familien sin eller ei. De legger seg på lik linje som flere av informantene når de forteller at ansvaret for familiekontakt ligger hos ungdommene, og at miljøterapeutene kan hjelpe til dersom ungdommene ønsker hjelp.

Zara sier:

Zara: *"(...) Så vi gir de ikke telefonkort lenger, men vi hjelper med oppsporing av familien hvis de ønsker det, også prøver vi å spør om det er noe som vi kan hjelpe med."*

Lars sier:

Lars: *"(...) Vi kjøper abonnement eller kontantkort. Dersom det er behov for at de har kontakt med familien så legges det til rette, men det er nok mer praktisk på telefon. De får jo PC eller nettbrett av barneverntjenesten. Og kan benytte Skype eller lignende."*

4.2.2 Ungdommene involveres i ulik grad i kulturarbeid

Felles for flere av informantene er at de antydte at kulturarbeidet ikke arbeides med en felles ramme. At dette kunne utløse ulik vektlegging av ungdommenes kulturbakgrunn var det ingen som nevnte som problematisk eller utfordrende. Etter min vurdering foreligger det et skjevt maktforhold mellom ungdommene og miljøterapeutene, der ansatte har makt til å vektlegge ungdommenes kulturbakgrunn på ulike måter. For eksempel var det i stor grad miljøterapeutene som avgjorde når og hvordan kulturen kom til uttrykk, enten det var i det daglige eller ved spesielle anledninger. Videre var informantene avhengig av at ungdommene i første omgang startet å samtale om kulturen sin, selv om de mente at ungdommene var åpne for samtaler om kulturbakgrunnen sin.

Flere av informantene fortalte at de var opptatt av at ungdommene berettet personalet hva deres behov og ønsker var i forhold til deres kultur. Tre av miljøterapeutene i

studiet ga uttrykk for en tilnærming som la vekt på brukermedvirkning i det daglige miljøarbeidet.

Mike sier:

Mike: *"Vi prøver å være nysgjerrige. Vi spør, og kartlegger ungdommene ut ifra en daglig interaksjon og samhandling."*

Lars sier:

Lars: *"Vi har en spørrende tilnærming og er opptatt av brukermedvirkning så i arbeidet vil vi jobbe miljøterapeutisk."*

Mohamed sier:

Mohamed: *"Samtidig som når vi jobber med ungdommene, siden vi er bevisst på den kulturelle delen så kommer vi til å lære mye fra dem. For eksempel når vi skal gjøre ting så spør vi de hvordan vil dere ha akkurat dette tiltaket, så sier de ifra. Så de er flinke til å delta, og vi lærer mye fra dem."*

Miljøterapeutene, Zara og Kari anså det som en selvfølge at det var fokus på ungdommenes kulturelle bakgrunn i det daglige. De fortalte begge at ungdommene var ivrige, og interessert i å vise kulturen sin gjennom mat, musikk og høytider. Zara ga uttrykk for at miljøterapeutene strakk seg langt med å legge til rette for dette, og at dette tidvis innebar at de inkluderte ungdommenes forespørsler. Kari antydte at det lå en "tilskuer" tilnærming til ungdommenes kulturelle bakgrunn der ungdommene uoppfordret viste sine kulturelle uttrykk, og at miljøterapeutene ikke argumenterte i mot dette, og "tillot" uttrykkene.

Zara sier:

Zara: *"Vi har jo fokus på det, vi har jo det i bakhodet alltid at de skal trives der de er. For eksempel hvis det er høytider og vi trenger å kjøpe inn ekstra mat, eller spesifikk*

mat så gjør vi jo det i stor grad i hvert fall. Vi feirer alle høytidene de har, og spør ungdommen hva de ønsker til den dagen.”

Kari sier:

Kari *”Vi snakker mye om det, de lager mye mat fra sitt land som vi smaker på, de synes det er kjekt å fortelle om deres kultur, vi hører på musikk, har vært med på dans og lært afghansk dans.”*

Miljøterapeuten Aisha var den eneste miljøterapeuten som åpent fortalte at kulturarbeidet handlet klart om en oppfordring fra ungdommen i boligene. Slik jeg vurderer det foreligger det lite initiativ, og snarere en passivitet fra miljøterapeutenes side om ungdommenes kulturbakgrunn. At dette antyder en manglende kunnskap fra miljøterapeutenes side kan være en mulig årsak.

Aisha sier følgende:

Aisha: *”Det er når ungdommene begynner å snakke litt, og så blir det ”å så spennende! Fortell litt mer om det”. Da blir det litt mer spørsmål og læring, og hva ønsker du”.*

4.3 Ulik fokus på religion

Det forekom variasjoner i miljøterapeutenes fortellinger om hvordan de forholdt seg til religionen til ungdommene i hverdagslivet. Informantene ønsket å legge til rette for at ungdommene kunne utøve sin religiøse tro i boligene, men fortalte at dette både var utfordrende og komplisert i praksis.

Informantene fortalte hvordan kultur og religion gikk hånd i hånd når kulturbakgrunn til ungdommene ble omtalt i boligene. Religionen til ungdommene sa ikke bare noe om trosforestillingerne til ungdommene, men også noe om deres kulturelle handlingsmønstre. Flere av informantene fortalte hvordan religionen var en viktig del av

livet til ungdommene, da flere fra opprinnelseslandet kom fra et hverdagsliv som var strukturert rundt religionen sin.

4.3.1 Religion er kulturbakgrunn

Felles for alle informantene var at de ga uttrykk for at de la vekt på at ungdommene fikk utøvd sine kulturelle og religiøse skikker og tradisjoner i boligene. Miljøterapeutene i studiet fortalte at det var to religioner som ”gikk igjen” hos ungdommene, enten Islam eller Ortodoks Kristendom. Informantene beskrev mat, høytider og tilrettelegging for å be i kirke eller moske som en del av kulturen og religionen til ungdommene.

Mike og Mohamed fortalte hvordan mat utgjorde en viktig del av religionspraktiseringen i hverdagen til ungdommene, og at personalet forsøkte å kjøpe inn spesifikke matvarer for å imøtekomme behovene til ungdommene. Av alle informantene var Mohamed den eneste som påpekte at ansatte kunne påvirke ungdommenes religionsutøvelse positivt dersom miljøterapeutene selv deltok når ungdommene skulle be i moskeen. Mohamed fortalte meg at han selv er praktiserende muslim, og ber i moskeen. Jeg vurderer det derfor lettere for han å foreslå dette initiativet til ungdommene, fremfor en miljøterapeut som ikke er praktiserende muslim eller tilhører enn annen trosretning.

Mike sier:

Mike: *"De skal ha mulighet til å praktisere religionen sin. Det innebærer at vi tilrettelegger for mat (...)"*.

Mohamed sier:

Mohamed: *"Vi utfordrer ungdommene å lage afghansk mat, vi legger fokus på afghanske matvarer og jeg utfordrer dem hver dag til å dra til moskeen. De får god selvtillit og selvfølelse når de ser at en ansatt drar dem med til moskeen."*

Zara, Kari og Lars anså det som en selvfølge at ungdommene skulle få utøvd religionen sin som en del av deres kulturbevarelsen. Zara og Kari kategoriserte raskt behovene til ungdommene basert på deres religiøse tro, og mente de ikke var ”vanskelige å tilfredsstille” på dette området. Lars fortalte at miljøterapeutene ønsket ikke å være rigide på regler og rutiner i boligene dersom det ble avholdt en religiøs feiring som ungdommene ville delta på. Felles for de tre miljøterapeutene er at de anså det som ungdommenes ”oppgave” å utøve religionen sin.

Etter min vurdering vurderer miljøterapeutene i studiet at religionen spiller en sentral del i kulturbevarelsen til ungdommene. Dette forklares med hvordan de religiøse uttrykkene er mest synlige og fremtredende i hverdagen. Hvordan miljøterapeutene forholder seg til kulturbakgrunnen til ungdommer som ikke anser religionen som en integrert del av hverdagslivet, sier ikke informantene noe om.

Zara sier:

Zara: *”Selvfølgelig så spør vi de om det er noe de trenger for at de skal utøve sin religion slik de ønsker det. Og de er ikke vanskelige å tilfredsstille. Om de er muslimer så vil de kanskje ha et bønneteppe, eller koran. Om de er kristne, katolikker og ortodokse så faster de kanskje så har de ikke kjøtt de dagene de faster. Det blir på en måte tilrettelegging i forhold til mat, feiringer.”*

Kari sier:

Kari: *”De får jo feire sine religiøse høytider, vi skal hjelpe med å finne moske eller kirke. Vi legger til rette for at de skal be og feire de religiøse høytidene.”*

Lars sier:

Lars: *”Når en ungdom flytter inn så inngår det først og fremst ved om ungdommen er religiøs eller praktiserende, hvordan ungdommen praktiserer, vi prøver å tilrettelegge for mat, bønn. Vi er behjelpelig med transport. Vi er ikke så opptatt av innetider hvis det er en samling i en kirke eller moske eller en hellig plass. Det er en viktig del av å ta vare på den religionen de kommer fra.”*

Miljøterapeuten Aisha fortalte hvordan religionsutøvelsen ligger i hendene på ungdommene, og ikke miljøterapeutene. Hva som er årsaken til dette sier hun ikke noe om. Felles for Aisha og de andre informantene er at de antyder det foreligger en ”kultur” blant miljøterapeutene og ungdommene, der sistnevnte får en stor oppgave om å berette personalet om sine religiøse tradisjoner og skikker.

Aisha sier følgende:

Aisha: ”Vi er opptatt av at hvis de gir beskjed om mat, eller forskjellige høytider så legger vi tilrettelegge for ungdommen. Men da er det de som tar initiativet, og minner oss på det, det er jo kjempeflott at de gjør.”

4.3.2 Manglende felles religionsforståelse blant miljøterapeutene og ungdommene

Informantene fortalte om utfordringer knyttet til praktiseringen av Islam hos ungdommene. Synlige religiøse uttrykk som mat, ramadan, faste og bønn var uttrykk som ble hyppig omtalt og diskutert blant ungdommene og miljøterapeutene i boligene. Til tross for at det var en overvekt av muslimske gutter fra samme land så hadde ungdommene ulike oppfatninger av hvordan religionen skulle praktiseres og utøves. Ofte skapte dette frustrasjon og forvirring både for ungdommene og miljøterapeutene fortalte informantene. Miljøterapeutene brukte mye tid på å forklare ungdommene hvordan religionen skulle praktiseres. Dette gikk ikke alltid problemfritt og kunne skape konflikter mellom miljøterapeutene og ungdommene i boligene.

Miljøterapeutene Mike og Mohamed fortalte hvordan ungdommene ikke hadde tillit til at ansatte ivaretok deres religiøse matpreferanser i hverdagen. Selv om ungdommene viste vilje til å delta i både handling og tilberedning av mat virket det ikke som miljøterapeutene fikk etablert en praksis som ungdommene mente var tilfredsstillende nok. Innkjøp av Halalkjøtt ble heller ikke tatt opp som tema før ungdommene gjorde miljøterapeutene oppmerksomme på deres religiøse matpreferanser. Slik jeg vurderte det kunne det forekomme en delvis passiv tilrettelegging og aksept for ungdommenes

matrestriksjoner fra miljøterapeutenes side. Videre fortalte Mike at han hadde hatt erfaring med en ungdom, slik han beskrev, som hadde ”mistet kontrollen over eget liv” og lot religionen ta over. Ungdommen opplevde en indre konflikt der han ønsket å be kun fordi religionen tilsa dette. Ansatte var meget bekymret for denne ungdommen da de anså det som problematisk at ungdommen kun levde livet sitt etter religionens ritualer og premisser.

Mike sier:

Mike: *"Ja, det er jo stort sett en del utfordringer å kommunisere når det gjelder mat. De har ikke tillit til den maten vi tilbyr dem er Halal, selv om de er med å handler. De har mulighet til å påvirke alt fra handling til oppskrift men vi ser at vi ikke får det helt til. De føler ikke de kan stole hundre prosent på det. (...) Vi hadde en ungdom som var ekstrem religiøs og var opptatt av å gjennomføre de fem bønnene hver dag, og vi følte at han ikke hadde kontroll på religionen sin. Han stresset for å gjennomføre disse bønnene "*

Mohamed sier:

Mohamed: *"Ja det har vært en del episoder som har med Halalkjøtt å gjøre (...) Vi pleier å kjøpe vanlig kjøtt på Rema, men plutselig så begynte ungdommene å klage og sa at de ville ha Halalkjøtt (...).*

For miljøterapeutene Zara, Lars og Kari var utfordringene med ungdommenes religionsutøvelse knyttet til deres religionsforståelse for den islamske fastemåned, Ramadan. Lars fortalte at ungdommene ønsket å faste og feire Ramadan slik de gjorde i hjemlandet sitt, men at dette i praksis var vanskelig å få til i boligene. Samtidig fantes det ulike tradisjoner, alt etter hvor i landet ungdommene kom fra. Ansatte hadde regler og rutiner knyttet til omsorgsansvaret for ungdommene, og dette samsvarte ikke med ungdommenes religiøse ønsker under denne perioden. Slik jeg vurderer det ønsker miljøterapeutene at ungdommene skal opprettholde samme døgnrytme og delta på de samme aktivitetene som de vanligvis gjør, i tillegg til å utføre fastemåned.

Ungdommene kommer i en utfordrende situasjon der de må ta hensyn til både religiøse forventninger og miljøterapeutenes forventninger i boligene. Felles for flere av informantene var at de hadde en oppfatning av hvordan praktisering av religionen skulle foregå for ungdommene, og de mente at ungdommene hadde en annen ulik oppfatning. Informantene fortalte at miljøterapeutene i boligene vurderte at ungdommene ikke hadde nok kunnskap om religionsutøvelsen sin, og dette resulterte ofte i at det ble vanskeligere å oppnå en felles religionsforståelse.

Zara sier:

Zara: *"Ja, for eksempel under ramadan så vil ungdommene ikke sove om nettene fordi det er da de kan spise. Også kan de sove vekk hele dagen fordi de er slitne, sultne og tørste og da gidder de ikke å gå ut og gjøre noe heller. Ramadan er jo ikke en fest, så det blir jo på en måte at vi sier at de har misforstått hva Ramadan egentlig handler om. Da kan det bli problemer i forhold til det. "*

Lars sier:

Lars: *"Altså det som er på en måte har blitt problematisk sånn rent praktisk i forhold til gjennomføring er i forhold til Ramadan. Mellom forståelse for de ansatte på den ene siden og utøvelsen på den andre siden. I forhold til at det er innetider, det er fellesmåltider (...). Forståelsen av islam er alt etter hvor de kommer fra. Det kan være mange lokale varianter der gamle tradisjoner har blitt blandet med koranen (...)."*

Kari sier:

Kari: *"Det har gjerne vært under Ramadan, da er de våkne hele natten og sover på dagen. Men nå har det vært på sommeren. Men det kan bli utfordrende når ramadan er når de skal på skolen."*

Kari og Aisha fortalte hvordan ungdommene hadde en oppfatning om at religionen skulle være sterkt rådende i hverdagslivet deres. Begge berettet om episoder der ungdommene valgte å be uavhengig av hvor de befant seg, og at andre mennesker måtte

”innfinne” seg i dette. Jeg vurderer som at miljøterapeutene beretter om religionen som et personlig anliggende som helst ikke skal ”forstyrre” andre mennesker eller omgivelser. Ungdommene kan gjerne be, men aller helst bør det foregå i omgivelser der praktiseringen kan være minst mulig ”sjenerende” for andre som ikke har samme religionsforståelse.

Kari sier:

Kari: *Nå går de på rommet og ber, men før ba de i stuen, og da måtte alt stoppe opp, og alle måtte være rolige. Da ba vi dem om å gå på rommet for å be.”*

Aisha sier:

Aisha: *”Ja vi har hatt tidligere så har vi hatt ungdommer som føler at fordi de har hatt en religiøs tilknytning så har de av frykt for å miste den nesten blitt manisk, fanatisk. Det har vært litt mye før. Vi har hatt episoder der de setter seg ned og ber hvor som helst, midt i trappen på kulturhuset, eller går ut av klasserommet, og når læreren spør hvor de skal og de sier de må be. De er muslimer men ikke alle kan lese koranen, det er mye forvirring og mye de lur på.”*

4.4 Ulik vektlegging av kjønn

I dette kapitlet tar jeg for meg temaet kjønn, og hvordan informantene beretter om temaet med ungdommene og hva de fortalte om ungdommenes perspektiver på kjønnsrollene til menn og kvinner. De sentrale områdene som kom frem er delt inn i tre sub-kategorier: Ungdommene har en annen forståelse for kvinner, manglende hensyn for adskillelse av gutter og jenter og norske kjønnsroller er normen.

Det forekom variasjoner i ungdommenes syn på kvinner og menn. Blant annet hvilke hensyn som ble tatt for enslige mindreårige gutter og jenter i botiltakene, og informantenes formening om kjønnsrollesynet ungdommene ”burde ha”. Hvordan

ungdommene så på kvinner og menn og hvordan de betraktet seg selv i sine kjønnsroller var et hyppig omtalt tema i boligene fortalte informantene. Flere av informantene berettet at ungdommene hadde ulik oppførsel overfor kvinner og menn. I følge informantene forsøkte miljøterapeutene å lære ungdommene om hvordan kvinner og menn var likestilte og hadde samme muligheter. Samtidig forklarte miljøterapeutene hvordan menn og kvinner kunne omgås hverandre i Norge. Miljøterapeutene i studiet berettet at ungdommene ”innrettet” seg raskt etter dette synet i boligene. Til tross for at de kunne ha et annet syn av hvordan kjønnsroller kom til uttrykk når de flyttet inn i botiltakene.

4.4.1 Ungdommene har en annen forståelse for kvinner

Miljøterapeutene Mike, Mohamed og Lars var tre av informantene som fortalte at de hadde bemerket hvordan ungdommene hadde et annet syn på kvinner og menn, der sistnevnte hadde en ”viktigere” rolle, og skulle være familiens hovedforsørger. Felles for de tre mannlige miljøterapeutene var at de forstod at ungdommene kunne holde på kjønnsrollemønsteret fra hjemlandet sitt fordi det var mest naturlig for ungdommene basert på deres opprinnelse. Likevel fortalte de hvordan oppfatningen ikke ville være optimalt for ungdommene i lengden. Årsaken var at det ikke samsvarte med kjønnsrollemønsteret i Norge, og ville gjøre ungdommenes integrering vanskeligere.

Etter min vurdering anser miljøterapeutene det som deres oppgave å utfordre, og i en viss grad endre synet som ungdommene har med seg fra opprinnelseslandet sitt. Dette henger muligens sammen med at miljøterapeutene mener synet ”avviker” fra det norske samfunnet de skal bosettes i. Dette er et av studiens viktigste funn.

Mike sier følgende om dette:

Mike: *”Men institusjonen er jo en trygg base for ungdommene, de må jo bli eksponert for de tingene de skal møte ute, og jeg tenker vi ikke er opptatt av å tilrettelegge for eksempel hvis de ikke kan forholde seg til en kvinnelig ansatt (...). Men når jeg sier det så mener jeg ikke at nå bor du i Norge så du skal ikke, men på en fin måte. Vi vil helst at de skal bli eksponert for slike ting når de er hjemme, der de er trygge.”*

Mohamed sier:

Mohamed: *"Ja, når man snakker med ungdommene får man inntrykk av at de tenker det er de som skal sørge for kvinnene (...). Vi er bevisst på at ungdommene som kommer hit har et helt annet syn på kvinner og deres rolle i Norge. For eksempel noen forventer at kvinner skal lage mat til de. Når de kommer til Norge er det viktig at de avlærer seg dette, fordi det er vanskelig å integrere seg med et slikt synspunkt. Kvinners rolle snakker vi mye med ungdommene. Vi legger vekt på at kvinner kan gjøre det samme som menn. Vi sier til de at Gud har skapt alle likt, og alle skal behandles likt."*

Lars sier:

Lars: *"Ikke alle, men mange kommer med en tanke om at meg som mann har første rett til å spise, så har vi sånne små drypp om hvordan det fungerer i det daglige (...)."*

Zara, Kari og Aisha fortalte at de hadde en forståelse for at ungdommene mente at kvinner og menn ikke nødvendigvis var likestilte, men de hadde ikke selv erfaring med at ungdommene gjorde forskjell på menn og kvinner i boligene. De fortalte at ungdommene laget mat og gjorde sin huslige oppgaver uavhengig om de var gutter eller jenter. Som kvinnelige ansatte merket ikke de noe til at ungdommene i boligene hadde behandlet dem på en annen måte enn sine mannlige kollegaer. Videre fortalte miljøterapeutene at de var usikre på hvorvidt ungdommene vil overføre det de hadde lært i boligene, nemlig at kvinner og menn hadde samme muligheter og verdier i samfunnet når de flyttet ut av boligene. Slik jeg ser det har miljøterapeutene en forutinntatt holdning om at ungdommene kommer fra familier og samfunn der kvinner ikke har de samme rettighetene som menn. Dersom ansatte skal endre dette synet kreves det arbeid over lengre tid, noe miljøterapeutene mener de ikke har til disposisjon på bakgrunn av en begrenset boperiode for ungdommene.

Zara sier:

Zara: *"Jeg vet at 90 prosent av de er veldig flinke til å skjønne, eller jeg vet ikke hvordan de kommer til å være i sine privatliv, men jeg føler de er flinke til å si at det ikke har noe å si. De reagerer ikke at en mann vasker eller lager mat."*

Kari sier:

Kari: *"Men de sier jo at når de skal gifte seg så skal kona mi lage mat, men de fleste ungdommene elsker å lage mat."*

Aisha sier:

Aisha: *"Vi hadde en ungdom , som jeg aldri opplevde dette med, men som var på overnatting hos en plass, og da fikk vi tilbakemelding på at han hadde ingen respekt for kvinner og overså de. Da ble vi sjokkert fordi det opplever vi ikke her."*

4.4.2 Manglende hensyn for adskillelse av gutter og jenter?

Miljøterapeutene fortalte at kommunen hadde fastsatt at gutter og jenter skulle plasseres i separate avdelinger. Muligheten for å plassere kjønnene i samme avdeling hadde vært utprøvd en gang tidligere, men dette hadde ikke hatt en god effekt på ungdomsgruppen mente informantene. Dermed valgte kommunen å plassere kjønnene adskilt i egne avdelinger. Mike, Zara og Aisha var tydelige på at det kun var en jenteavdeling, mens resten av avdelingene bestod av gutter, og slik hadde det stort sett "alltid" vært.

Mike sier:

Mike: *"Nei, det er bare gutter. Gutter er overrepresentert, vi har kun en institusjonsplass for jenter."*

Zara sier:

Zara: *"Nei, det er bare en avdeling som er rent jenteavdeling. Ellers så er alle andre gutteavdelinger."*

Aisha sier:

Aisha: *"Nei, vi har flest botiltak for gutter her. Det er gutter som er overrepresentert."*

Miljøterapeutene Mohamed, Lars og Kari fortalte hvordan kommunen hadde endret synet for plassering av samme kjønn i avdelingene, og vurderte nå muligheten for å plassere gutter og jenter i samme avdeling. Mohamed og Lars fortalte at dette skyldtes at tallet på enslige mindreårige jenter hadde sunket, og dermed stod det flere ledige plasser på jenteavdelingen. Begge miljøterapeutene anså det ikke som problematisk dersom kjønnene blant beboerne ble blandet i avdelingene. Snarere ble en slik løsning vurdert som et praktisk og økonomisk gunstig alternativ for kommunen. Det ble problematisert i liten grad hva slags følger dette kunne få for ungdommene.

Mohamed sier:

Mohamed: *Da vi var på det andre huset så hørte jeg at det var ei jente i blant ungdommene, men vanligvis er det mest gutter, så samme kjønn plasseres. Vi har egentlig avdeling **** så har separert jentene, men nå har de begynt å blande de, fordi det er veldig få jenter som kommer, som enslige, så kanskje to jenter, og da kan de ikke lage en hel avdeling for de. Men de tilrettelegger og sørger for at deres rettigheter og identitet er beskyttet."*

Lars sier:

Lars: *"Ja men det er en avdeling som er dedikert helst til jenter, hvis det er jenter som kommer og hvis det er nok jenter som kommer."*

Kari sier:

Kari: *"Nei, det er gutt- og jenteavdelinger. Men jeg hørte det var en gutt som flyttet til jenteavdelingen (...)."*

4.4.3 Norske kjønnsroller er normen

Som tidligere nevnt i analysen fortalte miljøterapeutene at de forsøkte å endre og utfordre synet på kvinner og menn som de mente ungdommene hadde med seg fra sitt opprinnelsesland. Samtaler som omhandlet kvinne- og mansrollen var et hyppig tema som ofte ble tatt opp av ungdommene i hverdagen, fortalte informantene. Ungdommene, særlig guttene i boligene var nysgjerrige og hadde flere spørsmål knyttet til kvinnerollen, og hvordan den ble utøvd i husholdningen og utad i det norske samfunnet. For flere av ungdommene ble det som et "kultursjokk" å få innføring i at kvinner var likestilt med menn. Miljøterapeutene fortalte at de var positive til samtaleemnet og kunne lett ta initiativ til slike samtaler med ungdommene. Videre fortalte miljøterapeutene at de i større grad vektla hvordan de norske kjønnsrollene ble utøvd da ungdommene burde "lære dette fortest mulig".

Mike sier:

Mike: *"Vi har gode samtaler om disse tingene. Det er jo interessant å snakke med ungdommene om kjønnsroller i deres land og i Norge. Gjennom samtaler og gjenspeiling."*

Zara sier:

Zara: *"I de daglige samtale, og daglige diskusjonene. Vi tar det opp hver gang anledningen bryr seg."*

Mohamed sier:

Mohamed: *"Vi har en strukturert måte som tar utgangspunkt i metoden "På egne bein". Her går vi gjennom kvinnesynet i Norge, hvordan vi behandler kvinner i Norge, ekteskapet i Norge, betydning av å hjelpe kvinner. Vi snakker om dette ved middagsbordet, og tar utgangspunkt i metoden (...)."*

Kari: *"Vi har hatt om dette med kjønnsroller i Norge, at her er det vanlig at damer går på skole og jobber. Her vasker de og rydder, og lager mat, noe de ikke har gjort i hjemlandet sitt."*

Lars sier:

Lars: *"Det jobbes hver dag med små drypp. På en måte å innrette de etter det norsk likestillingssamfunnet."*

Aisha fortalte hvordan de kvinnelige ansatte stilte seg positiv for å samtale med ungdommene om kvinnerollen. Hun fortalte hvordan dette kunne ha sammenheng med at det var en overvekt av kvinnelige ansatte, noe som derfor gjorde det naturlig for dem å fremheve denne rollen for ungdommene. Slik jeg vurderer det anser miljøterapeutene det som nødvendig å gi ungdommene en innføring i kvinnerollen, da de tenker kvinnesynet til ungdommene ikke bærer med seg respekt og aksept for kvinner.

Aisha: *"Her er det veldig tydelig. Her er vi mest kvinner, men det er veldig tydelig at, uten at vi har sagt noe til ungdommene, at menn og kvinner er veldig like. Kvinner er jo nesten som menn var det en som sa! De kan jo alt! (...) men vi har samtaler rundt middagsbordet og vi er veldig åpne for å snakke om slike ting, om demokrati og kvinners rett og generelt. Her er vi veldig frampå for å snakke om hvordan det er i Norge. Ungdommer spør, men vi tar veldig initiativ til å snakke om dette og forklare."*

4.5 Betydningen av miljøterapeutenes kulturbakgrunn i miljøarbeidet

Kategorien tar utgangspunkt i et av oppgavens forskningsspørsmål som går ut på hvordan miljøterapeutene egen kulturelle bakgrunn kan ha betydning for hvordan de forstår den kulturelle bakgrunnen til ungdommene. Dette presenteres i lys av følgende sub-kategorier: Ansattes kulturkompetanse, Metodene sikter lite på kultur, Lite pålagte føringer fra arbeidsgiver, Handlingsplanen legger pålagte føringer og Minoritetsbakgrunn er en fordel og en ressurs.

Jeg ba informantene om å fortelle om ulike strukturerte og ustrukturerte måter å heve deres kulturkompetanse under intervjuene. Informantene berettet om konkrete metoder som ble brukt i virksomheten. Samtidig som informantene fortalte om pålagte føringer slik som handlingsplaner som innlemmet kultur og religion som målområder. Det som ble mest fremtredende, og som overrasket mest, var hvordan informantene tok mer i bruk hverandres kulturkompetanse. Informantene vurderte dette som en ressurs og ”nødvendighet” for å innhente mer kunnskap for å forstå ungdommenes kulturbakgrunn bedre. Dette ble mer vektlagt enn de strukturerte metodene. At det foreligger et behov for mer kunnskap er tydelig ut i fra hva informantene fortalte meg. Slik jeg vurderer er det på bakgrunn av manglende kulturkompetanse at flere av ansatte avhenger av personal med enten erfaringskunnskap eller fagkunnskap for å løse problemstillinger knyttet til ungdommenes kultur. Hva som kan være ulempen med å ha slik tiltro til kollegaens kunnskap ble ikke problematisert av informantene.

4.5.1 Ansattes kulturkompetanse

Flere av miljøterapeutene fortalte at de brukte hverandres kulturkompetanse når det behøvdtes mer kunnskap om den kulturelle bakgrunnen til ungdommene. Dette ble begrunnet med at flere av de ansatte hadde selv flerkulturell bakgrunn, og kunnskapen lå derfor ”lett tilgjengelig”. Mike, Mohamed, Zara og Aisha fortalte at de hadde en annen kulturbakgrunn enn etnisk norsk, og de anså dette som en ressurs. Mike og

Mohamed fortalte at de forsøkte å ha en kultursensitiv holdning, men at dette ikke gjaldt samtlige ansatte. Det kunne forekomme variasjon i måten ansatte møtte ungdommenes kulturbakgrunn, og enkelte ansatte viste ikke forståelse for kulturbakgrunnen til ungdommene.

Mike sier:

Mike: *"Jeg forsøker å ha en kultursensitiv holdning, men jeg ser at det ikke gjelder alle andre ansatte."*

Mohamed sier:

Mohamed: *"For eksempel holder jeg taler om kultursensitivitet (...). Så vi fungerer som støtte til hverandre for det er ikke alle som har den kulturelle kunnskapen til å fungere i arbeidslivet."*

Zara sier:

Zara: *"(...) vi har heldigvis flere som er fra forskjellige land, så derfor er det en ressurs, også kan vi bruke hverandre og hvis det er noe."*

Aisha sier:

Aisha: *"Jeg opplever at vi lærer som vi går. Vi har personal som kjenner denne gruppen og informerer personal her som ikke kjenner til forskjellige kulturelle aspekter. Så om vi lurte på noe så spør vi de som allerede kan eller vet."*

Miljøterapeutene Kari og Lars fortalte at de på lik linje som informantene ovenfor var positiv til å ha kollegaer med flerkulturelle bakgrunn da de så på disse personene som en ressurs for arbeidsplassen. Ansatte med slik kulturkunnskap kunne lære kollegaene som ikke hadde denne kunnskapen.

Kari sier:

Kari: *”Det å ha flerkulturelt personal fra samme land som ungdommene er veldig positiv i forhold til den tryggheten de har fått.”*

Lars sier:

Lars: *(...) ellers vet jeg andre tilfeller der det har vært begrenset kunnskap blant personal og ungdom så har folk innad her som har studert Islam eller Kristendom, holdt foredrag for de.”*

4.5.2 Metodene sikter lite på kultur

Informantene fortalte om ulike metoder som ble tatt i bruk i deres miljøterapeutiske arbeid med ungdommenes kulturelle bakgrunn. Noen av informantene hadde tiltro til metodene, mens andre anså det som lite hensiktsmessige og vanskelig å få til i praksis. Flere av informantene fortalte om metoder som hadde fokus på ulike forståelsesmåter for å bedre ivareta barn og ungdom som hadde vært utsatt for psykologiske traumer og krenkelser i livet. Forklaringen til dette var at arbeidsgiveren hadde fremmet metoden ”Traumebevisst omsorg” de siste årene, og kultur/kultursensitivitet kunne inngå som en del av metoden. Miljøterapeuten Mike ønsket ikke å oppgi noen metoder da han mente at arbeidet handlet først om å kartlegge den enkelte ungdommens behov og ønsker. Informanten Aisha fortalte at metodene fokuserte lite på den kulturelle bakgrunnen til ungdommene. Miljøterapeutene Mohamed og Zara fortalte om en intern metode ved navnet ”På egne ben” som ansatte i virksomheten hadde laget sammen. Metoden hadde et integreringsfokus hvor ungdommene skulle få mest mulig informasjon om den norske kulturen og samfunnsstrukturen. Kari og Lars fortalte om metoden ”LØFT” som stod for et løsningsfokusert tilnærming som sosialarbeidere tar i bruk når de møter sine klienter.

Selv om informantene nevnte ulike metoder så var det, slik jeg anså det, ingen metoder som spesifikt siktet på hvordan ansatte kunne få styrket deres kulturkompetanse for å forstå ungdommer med annen og ulik kulturbakgrunn. Ei heller ble det nevnt generelle metoder som eksisterte i virksomheten.

Mike sier:

Mike: *"Det varierer litt, og det blir feil å si at vi jobber kun på den måten for alle ungdommene er unike (...)."*

Kari sier:

Kari: *"De metodene vi bruker er TBO og LØFT."*

Mohamed sier:

Mohamed: *"(...) for eksempel vi har "På egne bein", det er en konkret metode. Her finnes det en del tema, det handler om hvordan disse ungdommene skal kunne stå på egne bein slik at når de kommer ut så skal de ikke slite. For eksempel så handler det om matlaging, det handler norske væremåter, hvordan oppføre seg når man er sammen med andre norske. Det handler om sensitive tema som voldtekt, kvinnerettigheter. Så det er mange ting som står her. En annen metode er traumebevisst omsorg, og her står det sentralt kultur og være sensitiv i forhold til kultur."*

Zara sier:

Zara: *"Vi har jo "På egne ben", men hvor hyppig det blir brukt sette jeg spørsmåltegn ved. (...) De lærer dette på skolen, og det inngår i deres læringsplan på skolen. Jeg synes det er veldig mange punkter som ikke fungerer i et hjem. Vi skal være som foreldrene deres, også skal vi lære dem om hvordan velferdsstaten fungerer. Det synes jeg fungerer veldig dårlig, og ungdommene er som regel lite mottakelige for disse"*

tingene (...).Også har vi fagdager men der er det i hovedsak fokus på traumebevisst omsorg. Det er ikke så mye om kultur akkurat der.”

Aisha sier:

Aisha: ”Det er veldig fokus på det psykologisk klinisk aspekt. (...) Vi har hatt om kultursensitivitet i TBO som vi har hatt de siste årene”.

Lars sier:

Lars: ”Hovedteorien er løsningsfokusert tilnærming, noe som heter LØFT. Og det bygger på at i stedet for å se på begrensinger i forhold til det faglige og følelsesmessig så fokuserer vi på det positive i ungdommenes i liv og få det til å spre seg i den emosjonelle og kognitive utviklingen. Samtidig har vi fokus på traumebevisst omsorg. Noe som vil si at vi skal ha en forståelse for deres reaksjonsmønster hvis de reagerer på traumer, sorg og savn.”

4.5.3 Lite pålagte føringer fra arbeidsgiver

Informantene fortalte i varierende grad om hvorvidt det eksisterte kurstilbud eller andre pålagte føringer fra arbeidsgiveren om hvordan det arbeides med ungdommenes kulturelle bakgrunn. Zara fortalte at det var frivillig å melde seg på kurs om temaet, og det var opp til den enkelte ansatte å selv ta initiativ til dette. Zara fortalte videre at hun opplevde dette som mangelfullt fra arbeidsgiverens side og skulle ønsket det var flere slike pålagte kurs. Mike berettet at det eksisterte lite kurstilbud om ungdommenes kultur og religion i virksomheten. Mohamed og Kari fortalte at de hadde fått informasjon om kultursensitivitet som en del av opplæringsprogrammet deres, men i etterkant hadde det vært få kurstilbud om kulturbakgrunn. Lars fortalte at han hadde god erfaring med at arbeidsgiveren hadde avholdt kurs der de hadde tilbudt ansatte mer informasjon om kulturen og landet ungdommene kom fra.

Til tross for varierende svar var det få av informantene som kunne gi svar på om arbeidsgiveren hadde gitt dem konkrete pålagte føringer for å få mer kunnskap om

ungdommenes kulturelle bakgrunn. Istedet ble dette fortalt som et pålegg som ikke ble vektlagt da arbeidsgiveren hadde fokus på andre metoder og pålagte føringer.

Mike sier:

Mike: *"Nei, det tilbys ikke spesifikt."*

Mohamed sier:

Mohamed: *"Når du skal begynne å jobbe, så får du en del veiledning og de gjør deg bevisst, og at du må være bevisst på den kulturelle delen."*

Kari sier:

Kari: *"Vi har hatt litt, på innføringskurset. (...) Men det har ikke vært mye kursing i det".*

Zara sier:

Zara: *"Det er som sagt noen, men det er veldig frivillig. Om du jobber den dagen så kan du gå på det, og hvis du vil gjøre det i fritiden så gjør du det. Men det er ikke så mye som er påbudt å melde seg på kursene."*

Lars sier:

Lars: *"Det tilbys fagdager om kulturell bakgrunn, landinformasjon og diverse".*

4.5.4 Handlingsplanen legger pålagte føringer

Informantene fortalte hvordan handlingsplanen pålagte dem å utarbeide mål som omhandlet ungdommenes kulturelle bakgrunn. De kommunale boligene mottok en lovpålagt tiltaksplan for hver ungdom fra barneverntjenesten i kommunen. Ut ifra tiltaksplanen skulle miljøterapeutene sammen med ungdommen utarbeide en

handlingsplan som inkluderte hovedmål og delmål om kulturen sin. Blant annet kunne religion og kultur inngå som hovedmål i handlingsplanen. Informantene fortalte likevel at ungdommene ikke alltid forstod hensikten med handlingsplanen, og hvorfor det var "så viktig" å ha en slik plan selv om miljøterapeutene forsøkte å forklare dem formålet med planen.

I mer eller mindre grad fortalte informantene at tiltakene de iverksatte for den enkelte ungdommen var å legge til rette for at de kunne be, spise maten de ønsket og få feiret høytidene sine i boligene. Det ble tilrettelagt for kulturelle preferanser dersom ungdommen ytrer et ønske om dette.

Mike sier følgende:

Mike: *"Ja, det vil jeg si. Stort sett for å tilrettelegge for mat for eksempel. Som vi må finne ut for hva som er viktig for dem."*

Lars sier:

Lars: *"Det at ungdommene skal ha mulighet til utøve sin religion og bevare sin del av kultur er en viktig del av handlingsplanen som blir laget for de. (...) Religion blir ofte tatt i samme kulturbevarelsen av deres kultur, og det blir lagt til rette for at de kan utøve sin religion."*

Kari og Mohamed fortalte at det var en selvfølge at kultur inngikk som punkt i handlingsplanen da den var styrende for det lovpålagte arbeidet de utførte. Miljøterapeuten Mohamed fortalte mer utfyllende hvordan hans erfaring tilsa at ungdommene gjennomgikk en kulturell prosess der de skulle bli kjent med den norske kulturen samtidig som de skulle lære å bli bedre kjent med kulturen fra opprinnelseslandet sitt. Det beste var om ungdommene fikk en utvidet forståelse for begge kulturer, og dette forsøkte ansatte å inkludere i handlingsplanen til ungdommen.

Kari sier:

Kari: *"Ja det inngår i planen, vi tilrettelegger for at de skal beholde sin kultur. Slik som kulturelle høytider får de feire."*

Mohamed sier:

Mohamed: *"Ja vi får tiltak fra barnevernet og i tiltaksplanen står det helt klart at beboere må få mulighet til å bevare deres kultur, samtidig så skal de også integreres."*

Zara fortalte at miljøterapeuten som hadde primæransvar for den enkelte ungdommen skulle utarbeide handlingsplanen. I starten når miljøterapeutene ikke hadde bygget en relasjon til ungdommen så kunne planen være veldig generell, og de brukte ofte en "mal" som de gikk ut ifra.

Zara sier

Zara: *"(...) Vi har en handlingsplan med veldig mange punkter som er veldig generell i begynnelsen når vi har inntak. Og da er et av punktene ivaretagelse av kultur og religion. Vi går jo ofte gjennom handlingsplanen med ungdommene i begynnelsen. (...) men ved senere anledninger så skal vi jo ta opp denne handlingsplanen og gå gjennom den, og spør ungdommen spesifikt om det er et eller annet i deres kultur eller religion som de trenger tilrettelegging for. Også gjør vi det, så vi strekker oss veldig, veldig langt for det." (...) Det er mer at vi skal tilrettelegge for deres kultur, bakgrunn og religion."*

Aisha fortalte på lik linje som informantene ovenfor at den enkelte ungdommen kunne delta og påvirke utarbeidelsen av handlingsplanen sammen med primærkontakten sin i boligen. Dersom ungdommen ikke ønsket å inkludere religion og kultur i planen så ville miljøterapeutene ta hensyn til dette.

Aisha sier:

Aisha: *"I handlingsplanen kan det stå at avdeling "X" må tilrettelegge for at han skal praktisere sin religion. Han skal ha muligheten til å ha en plass å be, tilgang til Koranen. På noen står det mer spesifikke punkter, for noen er mer engasjert enn andre i sin religion. Når de skriver tiltaksplan sammen med barneverntjenesten så kan det være*

de sier noe der om at de vil ha bønneteppe, et rom å be. Og det som står i tiltaksplanen går i handlingsplanen."

4.5.5 Minoritetsbakgrunn er en fordel og en ressurs

Fire av miljøterapeutene, Mike, Mohamed, Zara og Aisha fortalte hvordan deres minoritetsetniske bakgrunn var en fordel og en ressurs i arbeidet med ungdommenes kulturelle bakgrunn. Informantene fortalte at de var fra samme land eller nabolandene som ungdommene kom fra, og alle vurderte dette som en positiv fordel. Å ha lignende kulturell bakgrunn som ungdommene bidrog til en bedre forståelse for hvordan og hvorfor kulturen og religionen til ungdommene burde vektlegges, fortalte de fire informantene. Informantene ga ulike eksempler på hvordan de med samme kulturbakgrunn ofte støttet ungdommene i deres ønsker når de etterspurte spesifikk mat, og muligheten for å feire høytidene sine. Den øvrige personalgruppen var ikke alltid enige med miljøterapeutene fortalte Mohamed og Aisha. Ansatte med etnisk norsk kulturbakgrunn anså ikke preferansene som like viktige.

Etter min vurdering kan det være en fordel for miljøterapeutene å ha samme kulturbakgrunn som ungdommene da de kan ha en felles kulturforståelse. Likevel er det ikke en selvfølge at en bedre forståelse ligger til grunn når samme kulturbakgrunn mellom miljøterapeutene og ungdommene er tilstede. Miljøterapeutene kan ha individuelle oppfatninger av hvordan kulturen bør vektlegges ettersom de selv kan ha individuelle erfaringer og forforståelse for hvordan kulturen burde komme til uttrykk.

Mohamed sier:

Mohamed: *"(...) så begynte ungdommene å klage og sa at de ville ha Halalkjøtt. Vi tok dette opp på personalmøtet. Personalet som er muslimer støttet ungdommene, men de som ikke er muslimer hadde et annet syn på dette."*

Zara sier:

Zara: *"Jeg føler meg veldig heldig for jeg er fra den samme kulturen som ungdommene kommer fra. Jeg føler stort sett at jeg kjenner til deres bakgrunn. I de forskjellige høytidene så kan jeg og de andre som har kjennskap til dette her fortelle hvordan det skal være (...)."*

Aisha sier:

Aisha: *"Jeg er selv fra en veldig lik kulturell bakgrunn så jeg er veldig bevisst på dette. Og jeg opplever at noen av oss, eller vi som ikke er fra etnisk norsk bakgrunn er mer bevisst på det. Mer fordi vi har opplevd mange av de samme tingene."*

Miljøterapeutene Lars og Kari er to av informantene som har en norsk etnisk kulturbakgrunn. De fortalte hvordan ungdommene opplevde å få ulik anerkjennelse for kulturen sin fra personalet i boligene. Miljøterapeutene som hadde samme kulturbakgrunn som ungdommene møtte dem med større toleranse for tilrettelegging av kulturelle uttrykk, i motsetning til personal som ikke delte tilsvarende eller lik kulturbakgrunn. Begge miljøterapeutene fortalte at de vurderte sine kollegaer fra andre land som fordelaktige personer i boligene.

Kari sier:

Kari: *"(...) Det var slik han ene ungdommen sa, dere norske kan aldri sette dere inn i hvordan vi har det, eller vår kultur er, slik som de utenlandske ansatte."*

Lars sier:

Lars: *"Organisasjonen har en policy å ha 50% med en annen etnisitet enn norsk (...). Tanken er at de enslige mindreårige som kommer her kan ha sjanse til å relatere seg til noen med eget språk og kultur."*

5 Diskusjon

Studiets problemstilling indikerer at studiet sikter til miljøterapeuter og deres beretninger om hvordan de forholder seg til kulturbakgrunnen til enslige mindreårige ungdommer i kommunale boliger. I det foregående kapitlet er studiets empiriske funn analysert med hovedkategorier og sub-kategorier som hører til. I dette kapitlet vil jeg drøfte funnene opp mot teori og forskning. Jeg vil ta for meg hver hovedkategori og presentere disse kronologisk for å gjøre det mer oversiktlig.

5.1 Ubevisst assimilering

Når informantene fortalte om hvordan de anerkjente ungdommenes kulturbakgrunn i boligene berettet de om kulturforskjeller mellom dem og ungdommene som de mente kunne være utfordrende å forholde seg til. Informantene fortalte at miljøterapeutene var bevisst på de kulturelle forskjellene som eksisterte, men hadde delte oppfatninger om hvordan, og hvorvidt disse forskjellene skulle håndteres. Informantene Mike, Mohamed og Lars la vekt på at ungdommene burde ha medvirkning i det daglige kulturarbeidet. Likevel så det ut til at miljøterapeutene bestemte hvilke kulturelle preferanser som ble vektlagt. Miljøterapeutene satte dermed rammer og betingelser for hvilke kulturelle preferanser som kom til uttrykk og ble tilrettelagt.

Som fagfolk kan man lett innta ”ekspertrollen” og havne i fellen hvor vi vurderer de vi skal hjelpe som objekter som skal studeres og forstås, fremfor subjekter. Det kan lett oppstå et maktforhold der hjelperen avgjør hva som skal være i fokus, slik vi ser tendenser til hos informantene i denne studien (Dahl, 2013, s.126). Kultursensitivitet inviterer til å vurdere våre egne, og andres kulturelle preferanser og verdier med en bevissthet. Begrepet åpner opp for å forstå andre kulturer med respekt og en forståelse, som gjør at vi forstår hverandre i samhandlingen. For eksempel ved å forstå hvilke tanker og handlinger etniske minoriteter legger til grunn for sine handlinger (Dahl, 2013, s. 73).

I studien kom det frem at miljøterapeutene forsøkte å integrere ungdommene i det norske samfunnet ved å oppmuntre dem til å danne et nettverk i Norge. Det ble lagt lite vekt på transnasjonale nettverk for ungdommene. Til tross for at familie og slekt hadde for flere av ungdommene vært en sentral enhet i deres liv i hjemlandet.

Miljøterapeutene i studien ønsket å ”skåne” ungdommene ved å ikke ta opp temaet da de anså temaet som følelsesladet. Muligens kunne dette utløse følelser og minner som kunne bli overveldende for ungdommene, og miljøterapeutene kunne finne det vanskelig å vite hvordan de skulle møte ungdommene om temaet. Et av problemene som hjelpeapparatene møter blant enslige mindreårige flyktninger er at de er tause om deres familierelasjoner, da de finner det vanskelig å opprettholde tilknytningen til familien i hjemlandet (Engebrigtsen, 2002, s.72). Miljøterapeutene i studien ønsket derfor at ungdommene skulle velge når og om de ville samtale om familien sin.

Slik vi har sett tidligere i oppgaven kan barn og unge som kommer fra kulturer med kollektivistiske trekk ha større forpliktelser til familien sin enn i kulturer som er individualistisk orienterte. For ungdommen kan familie og slekt være fundamentet i den enkeltes liv (Khader, 1996, s.176). Derfor kan tema om familie være sentralt å ta opp i det daglige miljøarbeidet. Som unge mennesker skal enslige mindreårige forsøke å ivareta familiens tro og tradisjoner, og forsøke å skape seg et liv, i et nytt land med ny kultur. Dersom ungdommen har kontakt med familien kan det foreligge en forventning fra familien der den unge skal lykkes i det nyankomne landet slik at de senere kan bidra til å hjelpe familien økonomisk (Eriksen, Sajjad, 2015, s. 159). Å ikke ta opp tema om familie kan på en annen side være sårbart for ungdommene, da den enkelte kan oppleve at følelser som savn, sorg og press fra familien ikke blir anerkjent av miljøterapeutene, som skal være deres nærmeste omsorgspersoner under oppholdet i botiltaket (Sparre og Dolven, 2011, s.128). Når miljøterapeutene tar på seg omsorgsansvaret til ungdommene i boligene kan det være nødvendig at de åpner opp for samtaler med ungdommene om deres familier, da det for mange kan være et behov de ikke vet hvordan de skal uttrykke på bakgrunn av språk- og kulturforskjeller.

Kontakt med familie og nettverk kan således være betydningsfull for ungdommenes utvikling og psykiske helse. Barnevernkonvensjonen, artikkel 10 (2) stiller krav til å

søke etter, og opprettholde kontakt med gjenlevende familiemedlemmer for barn og unge som kommer alene til Norge:

”Hvis foreldrene til et barn bor i forskjellige land, skal barnet ha rett til, unntatt under særlige omstendigheter, å opprettholde regelmessige, personlige forbindelser og direkte kontakt med begge foreldrene.” (FN, 2016)

Dersom ungdommene skal kunne utvikle en trygg etnisk identitet er de avhengige av at personer i deres nettverk bidrar til å videreføre kulturens verdier og normer (Javo, 2010, s. 73).

5.2 Ulik fokus på religion

Informantene i botiltakene berettet hvordan religionen var betydningsfull for den enkelte ungdommene, og kunne for mange være en sentral del av deres kulturbakgrunn. Dette stemmer overens med teori om viktigheten av hvordan religionen kan være en integrert del av den kulturelle bakgrunnen for den enkelte (Vilby, 2006, s. 65). Miljøterapeutene i studien anerkjente religionen til ungdommene ved å legge til rette for deres religiøse preferanser, enten det var i det daglige eller ved spesielle høytidsfeiringer. Informantene fortalte at miljøterapeutene la vekt på de religiøse uttrykkene til muslimske ungdommer i boligene. Muligens har dette sammenheng med at det er flere enslige mindreårige fra Afghanistan som søker om asyl i Norge, og der landet har en rådende muslimsk kultur (UDI, 2016).

Islam var en viktig del av hverdagen til ungdommene, og et ønske om å holde på religionens tro var sentralt hos ungdommene. Flere av informantene var enige i at det var mest utfordrende å legge til rette for islamske tradisjoner og skikker i boligene. Rituell slaktet mat (halal) som ungdommene ytret ønske om kunne virke som det delvis ble tatt hensyn til av ansatte. Halalkjøtt ble ikke naturligvis kjøpt inn av miljøterapeutene, før ungdommene etterspør dette.

Å ha muligheten til å spise mat som ikke krenker den enkeltes grunnleggende verdier, kan hindre at retten til å være forskjellig undergraves. Spørsmålet her kan dreie seg om hvorfor ungdommenes religiøse matforbud, som har en grunnleggende religiøs mening,

ikke anerkjennes av miljøterapeutene i den grad som ungdommene ønsker. Mat kan ifølge studiet til Østberg (2003, s. 41) være en del av den religiøse identiteten for muslimer.

Informantenes vurderinger av ungdommenes kunnskap om Islam antyder at de bruker egen kulturforståelse som målestokk på ungdommene. I studien kom det frem at informantene var opptatt av å rådføre og veilede ungdommene i forhold til Islam, da deres erfaringer tilsa at ungdommene behøvde mer kunnskap om utøvelsen av Islam.

Tre av miljøterapeutene, Zara, Lars og Kari tok frem Ramadan som eksempel på hvordan de mente ungdommene ikke forstod høytidens budskap. Dette ble begrunnet med at ungdommene endret spisevaner og søvnrytme i løpet av måneden, noe som påvirket hverdagslivet i negativ retning. Utfordringen lå ikke i at ungdommene ville gjennomføre fastemåneden, men snarere hvordan de valgte å utføre den. En etnosentrisk holdning innebærer at vi vurderer andre etter hvor dyktige de er innenfor et område, og i eksemplet til informantene i studiet forekommer dette når de vurderer hvor mye kunnskap ungdommen kan om sin religion basert på deres religiøse valg og handlinger (Dahl, 2013, s. 73). Ramadan er en hellig og viktig måned for rettroende muslimer der de avstår fra å spise eller drikke fra soloppgang til solnedgang (Dahl, 2013, s. 27). Hensikten er å faste slik at man forbereder seg på åndelighet som feires på slutten av fastemåneden, og markerer åpenbaringen av Koranen. Fasten dreier seg om både om utholdenhet og at det tilberedes smakfulle måltider. Å gjennomføre fastemåneden i Norge kan være utfordrende for muslimer. Når fasten avholdes på sommerhalvåret kan det være lange dager der man ikke spiser før solnedgangen sent på kvelden. Muslimske barn og unge som faster kan oppleve at skolen kan være bekymret når de får lite søvn og ikke har med seg matpakke på skolen. Ofte legges det fokus på helseeffektene fra lærerne, fremfor å anerkjenne de religiøse uttrykkene som vises (Østberg, 2003, s. 63, 64).

Praktisering av bønner kunne også se ut til å bli vurdert med et etnosentrisk holdning. Halvparten av miljøterapeutene beskrev hvordan praktisering av bønner var hendelser som kunne foregå uventet og ”hvor som helst”. Ungdommene ble rådet av miljøterapeutene til å be på plasser som ikke forstyrret omgivelsene de var i. I

miljøterapeutenes forsøk på å anerkjenne religionens plikter ser det ut til at de ikke motsetter seg at ungdommene skal kunne be, og de er behjelpelige med å kjøpe inn materialene som behøves, slik som Koran eller bønneteppe. Likevel ser det ut til å forekomme begrenset forståelse hos miljøterapeutene for viktigheten av praktiseringen av bønnene for ungdommene.

I Islam er en av de fem grunnpliktene å utføre de fem bønnene som finner sted på ulike tider i løpet av en dag. Det sentrale i bønnene er at den enkelte skal minnes Guds eksistens og hengi seg til Ham. Tidebønnene er obligatorisk for menn og kvinner, mens barn forventes å praktisere bønnene rundt i pubertetsalderen (Khader, 1996, s.57). Bønnene består av lesing og resitasjon, og det krever dermed at den enkelte kan disse utenat for å fremsi dem. Foreldre eller andre voksne personer som kan Koranen står hovedsakelig for opplæring av bønnene. Barn lærer seg denne praksisen gradvis jo eldre de blir. Dersom man ikke kan bønnene er det best å gjenta ordene til den som leder bønnen (Østberg, 2003, s. 50). I så måte kan man si at barna behøver veiledning fra voksne, da de lærer praktiseringen underveis i oppdragelsen. Dette kan være med på å forklare det informantene mener når de beretter at ungdommene ikke har nok kunnskap om religionsutøvelsen i forhold til bønnepraktiseringen. Samstundes tenker jeg at veiledningsansvaret legges på miljøterapeutene. I stedet for å påpeke forskjellene mellom deres og ungdommenes religionsforståelse, kan det være formålstjenlig for begge parter dersom et kultursensitivt perspektiv legges til grunn. Eksempelvis ved å forstå at ungdommene prøver så godt de kan med sitt utgangspunkt om det de har lært om hvordan religionen utføres.

Sett i lys av Barnevernkonvensjon artikkel 20 skal dem med omsorgsansvaret for foreldreløse barn sørge for en kontinuitet i barnets oppdragelse i forhold til religion og kultur:

”Slik omsorg kan f.eks. omfatte plassering i fosterhjem, Kafala etter islamsk lov, adopsjon eller, om nødvendig, plassering i institusjon egnet for omsorg for barn. Når mulige løsninger overveies, skal det tas tilbørlig hensyn til ønskeligheten av kontinuitet

i barnets oppdragelse og til barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn". (FN, 2016).

5.3 Ulik vektlegging av kjønn

Ungdommene i boligene utviste ulik oppførsel overfor kvinnelige og mannlige ansatte mente informantene. Nyansene i funnene viste at det forekom varians i måten de kvinnelige og mannlige informantene berettet om forskjellene i kjønnsrollene som ungdommene utviste. De mannlige informantene mente at ungdommene forskjellsbehandlet mellom kjønnene, altså mellom de kvinnelige og de mannlige ansatte. De kvinnelige informantene registrerte at ungdommene hadde forskjellsbehandlet menn og kvinner i visse sammenhenger. Samtidig sa de kvinnelige informantene at ungdommene tok på seg mer "feminine" huslige oppgaver enn hva de ville gjort i hjemlandet. De mannlige ansatte forklarte årsakene til forskjellsbehandlingen som verdier som ungdommene "hadde med seg".

I en viss grad kan man finne svar på ungdommenes forskjellsbehandling av menn og kvinner i deres kultur og religion. I følge teori om muslimske kulturer oppdras barn og unge med tydelige og klare regler om kjønnsrollene mellom menn og kvinner (Javo, 2010, s.67, 68, Khader, 1997, s.169). Sosial omgang mellom gutter og jenter, menn og kvinner begrenses og er i stor grad segregert (Opsahl, 2005, s. 46). Likevel blir det problematisk å betrakte synet på kjønnsroller som et deterministisk anliggende hos ungdommene, slik informantene gir antydninger til i studiet. Arbeider man på denne måten er det lett å betrakte andre som offer for sine kulturelle stereotyper, slik som å mene at "menn fra den kulturen godtar ikke at kvinner bestemmer over dem" (Røkenes & Hanssen, 2002, s. 199). Det kan forekomme individuelle forskjeller i muslimske land, slik som i andre land. Selv om muslimer vil velge å følge Koranens grunnelementer i oppdragelsen av barna vil graden av religiøsitet i familiene variere, og i så måte kunne påvirke synet på kjønnsroller (Østberg, 2003, s.18, Javo, 2010, s. 68).

Et rådende syn i den norske samfunnsdiskursen er at det legges vekt på likhet mellom kvinner og menn, og slike holdninger kan ses i miljøterapeutenes fortellinger (Østberg, 2003, s. 200). Som en del av omsorgsansvaret påtar miljøterapeutene oppgaven med å fremheve likestilling mellom kjønnene i boligene. Informantene samtalte særlig om kvinners rettigheter i boligene, og hvordan kvinner hadde samme muligheter som menn i samfunnet. I boligene forsøkte miljøterapeutene å ha en lik rollefordeling mellom mannlige og kvinnelige ansatte slik at ungdommene kunne observere hvordan kjønnsrolle utøvdes i praksis. På denne måten ville ungdommene lære seg sosiale og kulturelle koder i Norge innenfor trygge rammer i boligene, mente informantene. Problemet slik jeg ser det, er at det kan forekomme en underliggende oppfatning der ungdommenes syn på kjønnsroller ikke anerkjennes fordi det er forskjellig fra synet som er rådende i det norske majoritetssamfunnet. I stedet fokuseres det på at ungdommene skal tilpasse seg det norske samfunnet.

I følge Dahl (2013, s. 222) blir denne tilpasningsformen debattert når innvandrere kommer til Norge. Blir den beste måten å skåne ungdommene i boligene for trakassering og stigmatisering ved å minske deres kulturelle særtrekk slik at de blir mest mulig norske? (Javo, 2010, s. 43). Spørsmålet er ikke enkelt å besvare. Miljøterapeutene i boligene har en utfordrende oppgave når de skal forsøke å få ungdommene til å forstå kjønnsforskjellene mellom land og kulturer. I kultursensitiv samhandling tas det hensyn til kulturforskjeller ved å verdsette hverandres behov og kunnskap om kulturbakgrunn som en ressurs, slik at begge parter opplever dette som meningsbærende (Røkenes og Hanssen, 2002, s. 204).

I integreringsarbeidet er det samtidig formålstjenlige dersom minoriteter oppmuntres til å beholde følelsen og stoltheten over sin kulturelle bakgrunn og språk, samtidig som kulturelle koder i vertslandet læres (Dahl, 2013, s. 224).

I forlengelsen av hvordan miljøterapeuter forholder seg til ungdommenes kjønn, blir muligheten for å plassere gutter og jenter i samme avdeling vurdert som et alternativ i de kommunale boligene, i følge Mohamed, Kari og Lars. Selv om kommunen opererte med en adskillelse mellom kjønnene, kunne det se ut til at denne praksisen var i endring. Ettersom det er flere gutter en jenter som ankommer som enslige mindreårige (UDI,

2016) kan det naturligvis tenkes at det er jentene som blir i mindretall i boligene, og må dele hus sammen med flere gutter. I mer patriarkalske samfunn, som det tyder på at de fleste enslige mindreårige kommer fra blir denne sammensetningen av fremmede gutter og jenter plassert i samme bolig, ansett som problematisk. Særlig i pubertetsalder, som de fleste befinner seg i når de plasseres i boligene blir kjønnssegregering enda mer sentralt i muslimske kulturer (Javo, 2010, s. 63). Jenter blir frarådet å befinne seg i en mannsverden, og skal videre ikke være en fristelse for gutter og menn. Det er heller ikke akseptabelt å snakke eller sitte ved siden av det motsatte kjønn. Gjør ei jente det motsatt av disse prinsippene kan hun risikere å ødelegge og miste sin egen og familiens ære (Khader, 2002, s. 150, 151).

Det vil likevel ikke med sikkerhet kunne fastslås at en sammensetning av gutter og jenter i boligene vil være utfordrende for beboerne. For noen av ungdommene kan det være en befrielse å leve i samfunn som ikke har en sterk segregering av kjønnene slik at de har anledning til å bli kjent med hverandre på tvers av kjønnene (Østberg, 2003, s. 114). Samstundes kan det være vanskelig for enslige mindreårige å uttrykke sine bekymringer knyttet til denne ordningen dersom de ser at denne praksisen er normen i samfunnet, og kan bli møtt med lite forståelse fra majoritetssamfunnet.

5.4 Betydningen av miljøterapeutenes kulturbakgrunn

I studiet fremkom det at informantene innhentet mer kunnskap om kulturbakgrunnen til ungdommene ved å ta i bruk hverandres kulturkompetanse. Miljøterapeuter som hadde tatt studier i forhold til Islam kunne bli bedt om å veilede kollegaer når det oppstod problemstillinger knyttet til ungdommenes kulturbakgrunn. Dette var et fremtredende funn som jeg fant i analysen.

Informanten Aisha berettet at hun ”lærte mens veien ble til”, og siktet til at kunnskapen ble utvidet etter hvert som den enkelte opparbeidet seg arbeidserfaringer i miljøarbeidet med ungdommene i boligene. At kulturen ble vurdert fra forskjellige ståsteder kunne gjøre arbeidsmetodene til ansatte mindre ensformige slik at de ble tilpasset ut ifra hva hver enkelt ungdom hadde behov for. Likevel kunne denne variansen i kulturkunnskap

føre til at ansatte hadde ulike syn og verdier når de forholdt seg til ungdommenes kulturbakgrunn, mente informantene. Mangel på kultursensitivitet kunne forekomme antydnet Mike, Mohamed, Zara og Aisha.

I litteraturen vises det til ulempen med ulike kulturforståelser, noe som kan føre til store variasjoner i kulturforståelsen og kulturkunnskapen blant ansatte. Som et resultatet kan det føre til mindre kultursensitivitet, og mer individualiserende årsaksforklaringer på kulturforskjeller (Javo, 2010, s. 154, 155). Lite eller manglende kunnskap om forskjellige kulturer kan dessuten gjøre at etnosentriske holdninger kan oppstå. Eksempelvis dersom flere av miljøterapeutene ikke har nok kunnskap om hvordan de skal forholde seg til kulturbakgrunnen til ungdommene kan de lett anvende eget kulturell ståsted når de vurderer ungdommenes kultur (Dahl, 2013, s.73).

Alle informantene hadde en oppfatning av at miljøterapeutene med flerkulturell bakgrunn ble ansett som en fordel og en ressurs i arbeid med enslige mindreåriges kulturbakgrunn. Informantene Mike, Mohamed, Aisha og Zara med flerkulturell bakgrunn vurderte deres kulturbakgrunn som klart fordelaktig, da de mente en ikke-norsk kulturbakgrunnen ga en ”bedre” forståelse av ungdommenes kulturbakgrunn. De begrunnet dette med at de forstod viktigheten av å ivareta og utøve kulturens skikker og tradisjoner i boligene, fremfor miljøterapeuter med etnisk norsk kulturbakgrunn som manglet denne kunnskapen. Fordi fire av informantene mine hadde en annen kulturbakgrunn enn etnisk norsk kan det tenkes at dette er årsaksforklaringen til at flere mente deres minoritetsbakgrunn var sentral i arbeidet de utførte i boligene. To av informantene som hadde etnisk norsk kulturbakgrunn mente på lik linje som fire av miljøterapeutene, at ansatte med annen kulturbakgrunn enn norsk hadde positiv effekt for ungdommene.

Å ha ”etnisk match” mellom helsearbeidere og klienter kan anses for å være en fordel, da språk og kulturforskjeller minskes, og bidrar til mindre misforståelser i arbeidet (Javo, 2010, s. 182). Relasjonsbygging tar eksempelvis mindre tid når hjelper og klient snakker samme språk og har samme kultur (Tjersland, Engen, Jansen, 2013, s.137). Det er imidlertid ikke en felles enighet i litteraturen om samme kulturbakgrunn mellom

hjelper og klient gjør at arbeidet utøves bedre. Mennesker med samme minoritetsbakgrunn kan ha sine individuelle forskjeller som gjør dem ulike. Det kan eksempelvis forekomme ulikheter i sosial klasse, språk, utdanning, livssituasjon og religion som kan hindre en felles forståelse. Fagfolk som selv har migrasjonsbakgrunn kan med årene være sosialisert inn i majoritetssamfunnets verdier og holdninger, og akademisk tradisjon, noe som kan resultere i at de oppfattes som forskjellige av minoriteter som kommer til Norge fra samme land og kulturbakgrunn (Eriksen og Sajjad, 2015, s. 238). Samstundes kan det tenkes at ungdommene i boligene vil oppleve en etnisk tilhørighet og trygghet når ansatte har samme kulturbakgrunn, da de eksempelvis kan presentere ungdommene for mennesker i samme etniske miljø i nærområdet, eller delta i religiøse bønnepraktiseringer, slik informanten Mike i studiet fortalte at han gjorde.

Selv om informantene med ikke-norsk kulturbakgrunn mente det var forskjell på hvordan de forholdte seg til ungdommenes kulturbakgrunn, fremfor miljøterapeuter med norsk kulturbakgrunn kan ikke studiet bekrefte deres oppfatninger i like stor grad. Informantene Lars og Kari med norsk kulturbakgrunn ønsket å legge forholdene til rette for at ungdommene kunne utøve sin kultur, på lik linje som de fire informantene. Deres svar skilte seg ikke ut fra de fire informantene med annen kulturbakgrunn. Det kan derimot tenkes at et større utvalg i studiet ville synliggjort forskjellene enda mer. Særlig dersom de eksisterer i like stor grad som informantene Mike, Mohamed, Zara og Aisha beretter om i studiet.

Informantene berettet om ulike metoder som ble anvendt i miljøarbeidet. Det mest overraskende funnet var at de metodene som informantene fortalte om siktet i mindre grad på hvordan de skulle forholde seg til kulturbakgrunnen til ungdommene. Zara og Aisha mente at de kunne ønsket at arbeidsgiveren oppfordret til mer kulturkunnskap om kulturbakgrunnen til ungdommene i boligene. Metodene som miljøterapeutene nevnte hadde i større grad fokus på miljøarbeid med perspektiver fra utviklingspsykologien. Det ble nevnt Traumebevisst omsorg, LØFT (løsningsfokusert tilnærming) og På egne ben. Den førstnevnte metoden, Traumebevisst omsorg er en tilnærming som tar utgangspunkt i hvordan barn og unge som utsettes for traumer og krenkelser påvirkes av dette i deres daglige fungering. Omsorgspersonene bruker metoden for å hjelpe barnet

eller ungdommen med å regulere og forstå sine følelser (Jørgensen og Steinkopf, 2013, s. 1). Samtlige av informantene mente metoden kunne brukes i miljøarbeidet med ungdommer med ulik kulturbakgrunn.

Slik jeg ser det har metoden enkelte likheter med perspektivet kultursensitivitet, der målet er å stille seg undrende når enkeltindividet reagerer på en måte man selv ikke ville gjort. Til tross for at metoden ikke direkte sikter til kultursensitivitet i første omgang. LØFT er en metode innen lignende sjanger som TBO. Forskjellen er at fokuset er nåtid og fremtidsrettet. Tanken er å få frem klientens styrker og kvaliteter og forsøke å se et løsningsmønster. Det kan tenkes at slike intervensjoner kan forsøkes på mennesker med forskjellige kulturbakgrunn (Samoilow, 2007 sitert i Javo, 2010, s. 126, 127).

Metoden ”På egne ben” som er dannet internt i virksomheten er en perm som inneholder forskjellige temaer om den norske samfunnsstrukturen, verdier og normer, ulike religion-og livssyn i Norge og kvinners rettigheter. Hensikten er å ta opp tema med ungdommene med jevne mellomrom slik at de får en innføring i norsk kultur. Metoden refererer til ulike elektroniske kilder, noen mer pålitelige enn andre. Det blir vanskelig å vurdere metoden da den fremstår som en ”oppsamling av informasjon” som er satt sammen av få personer i virksomheten. Selv om tanken bak metoden kan være å fremme integrasjon mellom ungdommens kultur og norsk kultur, ser det ut til at metoden tar lite hensyn til hvordan forskjellige kulturer kan fungere i et flerkulturelt samfunn.

De overnevnte metodene kan være hensiktsmessige å inkludere i miljøarbeidet, men de dekker likevel lite av generell kulturkunnskap som kan være nødvendig i arbeid med mennesker fra annen kulturbakgrunn. For eksempel kan det være formålstjenlig å ha informasjon om hvorfor det anses som viktig for muslimske ungdommer å spise halalkjøtt som en del av deres religiøse tro.

Informantene fortalte hvordan handlingsplanen sørget for at det ble fokusert på religiøse og kulturelle hensyn i boligene. Det virket som at miljøterapeutene i boligene anså planen som en ”nødvendighet” ettersom det hadde med seg sine lovmessigheter og føringer. Planen ble utarbeidet i samråd med ungdommen, men det ble fortalt at ungdommen måtte berette til miljøterapeutene om hensyn som skulle tas i forhold til

kulturbakgrunn. Ellers ville det være vanskelig for miljøterapeutene å vite hva eller hvordan de skulle tilrettelegge. Et gjennomgående trekk i informantenes fortellinger er at ungdommene skal ta styringen i slike saker som angår den enkeltes kultur. Det ser ut til at denne ”avslappet” holdning til ungdommenes kulturelle bakgrunn kan være påvirket av arbeidsgiverens fokus. Mike, Zara, Aisha og Kari fortalte at arbeidsgiveren ikke la noen konkrete pålagte føringer om hvordan ansatte skulle gå frem for å forholde seg til ungdommenes kultur, så lenge føringene i handlingsplanen ble overholdt.

I 2016 ble det utarbeidet en rapport om ”barnevernets rolle om bosetting og oppfølging av enslige mindreårige”. I rapporten kom det frem at de fleste enslige mindreårige får fattet vedtak etter Barnevernsloven § 4-4 som anses for å være et mindre omfattende vedtak som ikke krever særlig forpliktelser (Garvik, Paulsen og Berg, 2016, s. 34). Ettersom enslige mindreårige plasseres under et av de mildeste vedtakene i Barnevernloven kan det tenkes at denne ordningen medfører at barneverntjenesten har et ”avslappet forhold” til vektleggingen av handlingsplanen. Så lenge den inneholder de viktigste punktene for kultur så har miljøterapeutene og ungdommen frihet til å utarbeide planen slik de ønsker.

6 Oppsummering og konklusjon

I studien har jeg undersøkt hvordan noen miljøterapeuter i kommunale botiltak forholder seg til ungdommenes kulturelle bakgrunn i boligene. Jeg har vært opptatt av å finne ut hvordan miljøterapeutene anerkjenner ungdommenes kulturbakgrunn i miljøarbeidet. Her har jeg hatt fokus på hvordan miljøterapeutene tar hensyn til ungdommenes kjønn og religion.

Hovedfunnet i studien er at det forekommer variasjoner i hvordan miljøterapeutene forholder seg til ungdommenes kulturbakgrunn med hensyn til kjønn og religion. Noe av variasjonen handler om kulturbakgrunnen til miljøterapeutene, og hvordan de bruker bakgrunnen i sin forståelse av ungdommenes kulturbakgrunn. Miljøterapeutene har en

makt til å føre ungdommene i den kulturelle retningen de ønsker ved å legge til rette for enkelte kulturelle preferanser. Samtidig som enkelte tema, slik som familiekontakt ble ikke satt fokus på fordi miljøterapeutene hadde en oppfatning om at en slik kontakt kunne være stressende for ungdommene.

I kulturmøtene i miljøarbeidet mellom ansatte og ungdommene la informantene vekt på at det er utfordrende å forholde seg til kulturbakgrunnen til ungdommene, særlig når hver ungdom har behov knyttet til sin kultur. Jeg har forstått på informantene mine at de forsøker å imøtekomme behovene til ungdommene, men at de kan ha delte oppfatninger om hvilke behov som skal tilrettelegges eller ei. Miljøterapeutene er i en posisjon der de veksler mellom å hjelpe ungdommene i deres kulturbevarelse, samtidig som de skal veilede ungdommene til å fremme egen individualisme, som er gjeldende i norsk samfunn og kultur.

Studiets første forskningsspørsmål: **Hvordan tar miljøterapeutene hensyn til religion og kjønn når de forholder seg til ungdommenes kulturelle bakgrunn i hverdagen?**

kom det frem at det fantes variasjoner i hvordan informantene tok hensyn til ungdommenes religion og kjønn. Når det kom til religion var miljøterapeutene villige til å legge de ”ytre forholdene” til rette, slik som å kjøpe inn mat eller bønneteppe som var tilpasset for muslimske ungdommer. Informantene berettet indirekte at det kunne være ”stressende” å håndtere denne tilretteleggingen når noen ungdommer ønsket denne tilpasning mens andre ikke, selv om de tilhørte religionen Islam. Ungdommene, med sine individuelle erfaringer hadde delte oppfatninger om hvordan religionen skulle utøves. Noen hadde mer eller mindre kunnskap enn andre. Denne forskjellen i kulturkunnskap forårsaket at ungdommene opererte med ulike erfaringer og teorier om hvordan religionen skulle utøves. Dette mente informantene tydet på en manglende kulturkompetanse blant ungdommene. Ut i fra informantenes utsagn i studiet kunne det se ut til at religionen til ungdommene ble møtt med til dels manglende kultursensitivitet og kulturkompetanse i miljøarbeidet. Informantene antydte at miljøansatte la tilrettelegginger basert på deres subjektive forforståelse og kunnskap om Islam, da de mente flertallet av ungdommene hadde ”feilkunnskap” om religionen. På en måte kan

dette tyde på at informantene reflekterer lite over hvordan deres fremtreden kan være overfor ungdommene de ønsker å hjelpe. Alle informantene mente ungdommene behøvde veiledning fra voksne personer. Flere av informantene tenker assimilering når de vurderer ungdommens kulturforståelse kolliderer med deres forståelse for kultur.

Det forekom variasjoner i måten informantene tok hensyn til kjønn i miljøarbeidet. De kvinnelige og mannlige informantene var delte om deres erfaringer. Alle informantene var likevel enige i at ungdommene forskjellsbehandlet menn og kvinner. Årsaken til denne forskjellsbehandlingen var at ungdommene kunne være påvirket av hvordan menn og kvinner utøvde sine roller i deres opprinnelsesland. Miljøterapeutene i boligene ønsket at ungdommene skulle lære hvordan norske kjønnsroller ble praktisert. Det virket som at miljøterapeutene i boligene var opptatt av å utdype for ungdommene at det ikke fantes kjønnssegregeringer av kvinner og menn i sosiale sammenhenger, og at samme muligheter eksisterer for alle i Norge uansett kjønn. Informantene bekreftet denne oppfatningen når de fortalte hvor lett det var å samtale om temaet med ungdommene. Ofte var det miljøterapeutene som tok initiativet til samtaleemnet sa informantene.

Hvorvidt hensynet for å separere gutter og jenter i boligene ble foretatt i boligene var usikkert, ifølge informantene i studiet. Informantene fortalte at de så tendenser til at ledelsen var villig til å plassere gutter og jenter i samme bolig. Opprinnelig var ikke dette et tema. Etersom kommunen nå hadde tomme plasser i boligene på bakgrunn av færre ankomster og mindre plasseringer i kommunene ble det for kostbart å drifte botiltakene på denne måten. Løsningen var derfor å fylle opp boligene og plassere ungdommene sammen uavhengig av kjønn. Dette ble ikke ansett som et problematisk anliggende.

Studiets andre forskningsspørsmål: **Hvordan kan miljøterapeutenes egen kulturelle bakgrunn ha betydning for miljøarbeidet?** Satte fokus på hvorvidt miljøterapeutenes kulturbakgrunn kunne være avgjørende for miljøarbeidet som ble utført. Studien viser

hvordan kompetansen miljøterapeutene har er avgjørende for miljøarbeidet som blir utført. Både kompetansen som foreligger i ansattes egen kulturbakgrunn og som tilegnes gjennom studier og kurs. Miljøterapeuter med samme kulturell bakgrunn som ungdommene hadde en særegen kompetanse på visse områder. Å ha lik eller fellestrekk med ungdommenes kulturbakgrunn bidrog til en utvidet kultursensitivitet mente informantene i studiet. Dette var en grunnleggende kulturkompetanse som miljøterapeuter med etnisk norsk bakgrunn manglet, fortalte flertallet av informantene mine. Miljøterapeuter med etnisk norsk bakgrunn vurderte i større grad hvordan kulturbakgrunnen til ungdommene kunne tilpasses en norsk kontekst. Annen kulturkompetanse, annet enn kulturbakgrunnen til miljøterapeutene, kunne spille inn på miljøarbeidet. Eksempelvis kunne noen av miljøterapeutene ha mer kunnskap om Islam og islamske kulturer gjennom studier de hadde tatt. I større grad ble disse miljøterapeutenes kulturkompetanse vektlagt mer enn hvilke metoder som ble anvendt i miljøarbeidet.

Metodene som ble brukt ga generelle føringer for hvordan miljøarbeidet burde foregå. Enkelte av informantene etterspurte mer kurs og opplæring om kulturbakgrunnen til ungdommene. Noen av informantene fortalte at kommunen tidligere hadde avholdt kurs om kulturbakgrunn. Fokuset for kommunen nå var å kurse ansatte i hvordan de skulle møte ungdom som over lengre tid hadde vært utsatt for vanskelig påkjenninger i livet. Noe som i for seg har en god hensikt ettersom et fellestrekk blant enslige mindreårige er at de utsettes for utrygge og farefulle hendelser på reisen sin. Noe som kan påvirke deres psykiske helse i etterkant. Pålagte føringer, slik som utarbeidelsen av handlingsplanen sørget for at kultur og religion ble inkludert som mål i det daglige miljøarbeidet. Planen ga likevel kun generelle skriftlige føringer. Når informantene i studiet vektlegger ansattes kulturkompetanse som så sentralt, gir det indikasjoner på at det foreligger mangel på metoder som øker ansattes kulturkunnskap.

7 Avsluttende refleksjoner og veien videre

Denne studien har gitt oppmerksomhet til hvordan kulturarbeidet blant miljøterapeuter i kommunale boliger kan foregå. Funnene i studiet kan ikke generaliseres, men de forteller noen om kulturarbeidets utfordringer og vurderinger i miljøarbeidet med

enslige mindreårige flyktninger. Miljøterapeutene i studien etterlyser selv, og ser ut til å ha behov for mer kulturell kunnskap. Å kunne reflektere over egne kulturelle idealer og verdier i kulturarbeidet er essensielt i kulturarbeid uavhengig av hvilken kulturbakgrunn den enkelte har. Kultursensitivt arbeid med etniske minoriteter ser ut til å være basert på generelle tiltak som skal favne de fleste minoriteter. Noe som tyder på at det foreligger et behov for kompetanseutvikling i barnevernsarbeid med barn og ungdom med minoritetsbakgrunn fremover (Barne- ungdoms- og familiedirektoratet, 2016, s. 70, Javo, 2010, s. 231).

Studiet gir grunnlag for å se nærmere på hvordan enslige mindreårige i de kommunale botiltakene opplever at deres kulturbakgrunn blir ivaretatt og anerkjent av miljøterapeutene i miljøarbeidet. Samtidig som det hadde vært interessant å undersøke hvilke forskjeller som foreligger i kulturarbeidet blant ansatte med samme eller ulik kulturbakgrunn som beboerne i boligene.

Referanseliste

- Barne- likestilling- og inkluderingsdepartementet (2011) *Arbeid med enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger. En håndbok for kommunene*. Oslo. Hentet 16.09.16 fra:
https://www.bufdir.no/global/nbbf/minoriteter/Arbeid_med_enslige_mindreaarige_asylsokere_og_flyktninger.pdf
- Barne- og likestillingsdepartement (2006) *Tiltaksplaner og omsorgsplaner i barneverntjenesten – en veileder*. Hentet 16.09.16 fra
<https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bld/bro/2006/0007/ddd/pdfv/284442-q-1104.pdf>
- Barne- ungdoms- og familiedirektoratet (2016) Årsrapport 2016. Hentet 11.06.17 fra
https://www.bufdir.no/global/ARSRAPPORT_2016.pdf
- Becker. H. S. (1979). Do photographs tell the truth? I T.D. Cook & C.S. Reichardt (red.), *Qualitative and quantitative methods in evaluation research* (s. 18-36). Thousand Oaks, CA: Sage
- Berg. B., Tronstad. R. K. (2015) *Levekår for barn i asylsøkerfasen*. Trondheim. Hentet 15. 09.16 fra
http://www.hioa.no/extension/hioa/design/hioa/images/nibr/files/Laevekar_2015_WEB.pdf
- Bredahl. Ø. I. (2008) *Religiøs tilhørighet og samfunnsmessig integrasjon. Hvilken betydning har religiøs tilhørighet fra samfunnsmessig integrasjon i Rogaland for personer fra Etiopia og Eritrea*. (Mastergradsavhandling) Det teologiske menighetsfakultet, Vitenskapelige høyskole i Stavanger, Stavanger.
- Båtnes. P. I., Edgen. S. (2014) *Flerkulturell forståelse i praksis* (1.utg., 2. opplag) Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Corbin, Juliet & Anselm Strauss. 2008. *Basics of Qualitative Research. Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*. 3. Utg. Sage. London
- Charmaz, K. (2014) *Constructing Grounded Theory*. London: Sage

Dahl, Ø. (2013) *Møter mellom mennesker. Innføring i interkulturell kommunikasjon* (2.utg.) Oslo: Gyldendal Akademisk

Dalland, O. (2014) *Metode og oppgaveskriving* (5.utg.) Oslo: Gyldendal Akademisk

Eriksen, H. T., Sajjad, A. T. (2015) *Kulturforskjeller i praksis*. Oslo: Gyldendal Akademisk

Eide, K., Qureshi, A. N., Rugkåsa, M., Vike, H., (2009) *Over profesjonelle barrierer*. Oslo: Gyldendal Akademisk

Engebrigtsen, A. (2002). *Forlatte barn, ankerbarn, betrodde barn: Et transnasjonalt perspektiv på enslige mindreårige asylsøkere*. (NOVA-rapport 7/02). Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. Hentet 16.06.17 fra:
<http://www.hioa.no/Om-HiOA/Senter-for-velferds-og-arbeidslivsforskning/NOVA/Publikasjoner/Rapporter/2002/Forlatte-barn-ankerbarn-betrodde-barn>

FN- sambandet (2016) *Forente Nasjoner – FN's verdenserklæring om barnets rettigheter (Barnekonvensjonen)* Hentet 04.03.16 fra <http://www.fn.no/FN-informasjon/Avtaler/Menneskerettigheter/FNs-konvensjon-om-barnets-rettigheter-Barnekonvensjonen>

FN- sambandet (2016) *Forente Nasjoner – FN's verdenserklæring om menneskerettigheter (Menneskerettighetskonvensjonen)* Hentet 15.10.16 fra <http://www.fn.no/FN-informasjon/Avtaler/Menneskerettigheter/FNs-verdenserklæring-om-menneskerettigheter>

Garvik, M, Paulsen, V., Berg, B., (2016) *Barnevernets rolle i bosetting og oppfølging av enslige mindreårige flyktninger*. NTNU. Trondheim. Hentet 21.05.17 fra <https://samforsk.no/Publikasjoner/2016/EM-rapport%202016%20-%20webversjon.pdf>

Gilje, N., Grimen, H. (1993) *Samfunnsvitenskapenes forutsetninger*. Oslo: Universitetsforlaget

Javo, C. (2010) *Kulturens betydning for oppdragelse og atferdsproblemer*. Oslo: Universitetsforlaget

- Jørgensen. T.W, & Steinkopf, H. (2013). Traumebevisst omsorg. *Fosterhjemskontakt*, 1, 10-17. RVTS- sør. Abstract hentet: 20.05.17
<http://sor.rvts.no/filestore/Filarkiv/Dokumenter/Fagstoff/Barnevern/Artikkel3-Traumebevisstomsorg.pdf>
- Khader, Naser (1996). *Ære og skam - det islamiske familie- og livsmønster- fra undfangelse til grav*. København: Borgens Forlag
- Khader, Naser (2002). *Ære og skam - det islamiske familie- og livsmønster i Danmark og Mellomøsten*. 2. utgave, 1. opplag. København: Borgens Forlag
- Kierulf. I. (2012) *Kulturell tilhørighet, kulturkompetanse og identitetsutforskning hos unge mennesker som kom til Norge som enslige, mindreårige asylsøkere*. (Mastergradsavhandling), Universitetet i Oslo, Oslo. Hentet 1. September, 2016 fra <https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/35181/kierulf-hovedoppgave.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- Kipperberg. E. (2015) *Når verden banker på*. Bergen: Fagbokforlaget
- Kvale. S., Brinkmann. S. (2015) *Det kvalitative forskningsintervju* (3.utg.) Oslo: Gyldendal Akademisk
- Larsen, Marianne N. (2004) *De små oprør - tanker og metoder i arbeidet med minoritetspiger*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Miles, Matthew B. & A. Michael Huberman. 1994. *Qualitative Data Analysis. An Expanded Sourcebook*. 2. utg. Sage. Thousand Oaks, Calif.
- Opsal. J. (2005) *Islam, Lydighetens vei* (2.utg.) Oslo: Universitetsforlaget AS
- Personvernombudet for forskning (NSD) (18.09.16) *Meldeplikttest* Hentet fra <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/meldeplikttest>
- Røkenes. O. H., Hanssen. P-H. (2012) *Bære eller bryte* (3.utg.) Bergen: Fagbokforlaget

Samoilow, D.K (2007). Løsningsfokuserte allianser: *Løsningsfokuseret terapi i lys av forskning om hva som virker i terapeutiske relasjoner*. Tidsskrift for Norsk Psykologforening, 44, 1107-1117

Silvermann, D. (2011) *Interpreting Qualitative Data. A guide to the Principles of Qualitative Research*. (4.utg.) Sage. London.

Sparre. A. J., Dolven. H. H., (2011) *En studie av kulturell tilhørighet hos enslige mindreårige flyktninger i omsorgssituasjon*. (Mastergradsavhandling, Høgskolen i Telemark) Hentet 04.09.16 fra

<https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/2438627/Ann%20J.%20Sparre%20og%20Henriette%20H.%20Dolven%20-%20Masteroppgave-2011-1.pdf?sequence=2>

St.meld. nr. 49 (2003-2004). Mangfold gjennom inkludering og deltakelse. Oslo.

Kommunal- og regionaldepartementet. Abstract hentet fra:

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/asd/dok/regpubl/stmeld/2003-2004/stmeld-nr-49-2003-2004-/8.html?id=405230>

Thagaard. T. (2013) *Systematikk og innlevelse* (4.utg.) Bergen: Fagbokforlaget

Thomassen. M. (2006) *Vitenskap, kunnskap og praksis* (1.utg.) Oslo: Gyldendal Akademisk

Trommald, M. *Bosetting av enslige mindreårige flyktninger*. Paper lagt frem på fylkeskonferansen 2016, Sarpsborg. Abstract hentet 10.08.16 fra

<https://www.fylkesmannen.no/PageFiles/841519/Bosetting%20av%20enslige%20mindre%C3%A5rige%20flyktninger%20-%20Bufdir.pdf>

Utlendingsdirektoratet (2016). *Hvem som kom som enslige mindreårige asylsøkere?*

Hentet 04.09.16 fra <https://www.udi.no/statistikk-og-analyse/arsrapporter/tall-og-fakta-2015/faktaskriv-2015/hvem-kom-som-enslige-mindrearige-asylsokere/>

Utlendingsdirektoratet (2016). *Enslig mindreårig asylsøker* Hentet 09.09.16 fra

<https://www.udi.no/ord-og-begreper/enslig-mindrearig-asylsoker/>

Vilby. K. (2006) *Den globale reisen* (3.utg.) Oslo: Universitetsforlaget AS.

Ylvisaker, S. (2004) *Når Omar, Sara og Samuel forteller. Diskurs, ideologi og handling i møtet mellom sosialarbeidere og sosialklienter med ikke-vestlig familiebakgrunn.*

HIO-rapport 2004:16. Oslo: Høgskolen i Oslo.

Østberg, S. (2003) *Muslim i Norge. Religion og hverdagsliv blant unge norsk-pakistanere.* Oslo: Universitetsforlaget AS.

Aadnesen, N. B. (2012) *"Jeg kan ikke være den afrikanske mammaen i Norge. Men de må også skjønne at min bakgrunn er en del av meg"* (Doktorgradsavhandling), Institutt for sosialt arbeid og helsevitenskap, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Trondheim.

Vedlegg 1: Forespørsel til avdelingsledere

Til alle avdelingsledere

Hei!

Jeg tar master i sosialt arbeid ved universitetet i Stavanger dette året 2016/2017, og søker i den forbindelsen etter informanter som jeg kan intervju.

I oppgaven har jeg valgt å skrive om enslige mindreårige flyktninger bosatt i ulike kommunale botiltak, og hvordan ansatte forholder seg til deres kulturelle bakgrunn. I forbindelse med dette vil jeg å intervju informanter (miljøterapeuter med barnevernspedagog- eller sosionom utdanning) som til daglig jobber med denne målgruppen. Primært ønsker jeg å intervju kollegaer som jeg ikke har direkte kjennskap til, og som er ansatt i de ulike bofelleskapene og institusjonene. Jeg ønsker å intervju mellom 4-6 personer, og spørsmålene vil forsøke å belyse hvordan **ansatte forholder seg til den kulturelle bakgrunnen til enslige mindreårige flyktninger**. Intervjuene vil ha en varighet på ca. 45 minutter, og gjøres med lydopptak. I oppgaven vil materialet fra intervjuene bli transkribert og anonymisert, og ikke kunne spores tilbake til ansatte eller beboere i tiltakene. Prosjektet skal etter planen avsluttes 01.06.17, og materialet fra intervjuene vil makuleres etter at oppgaven er innlevert. Jeg vil påpeke at informantene kan når som helst trekke seg fra oppgaven, og trenger ikke å oppgi noen grunn for dette.

Fristen for å melde seg på som informant er satt til **8.desember 2016**.

Jeg har avklart dette med virksomhetslederen vår, og fått tillatelse av henne.

Håper det er noen i personalgruppen din som vil snakke med meg!

Med vennlig hilsen

Sumaiya Kassam

Vedlegg 2: Intervjuguide

INNLEDNING

1. Presentasjon av meg selv
2. Formålet med masteroppgaven
3. Bruk av lydopptak
4. Taushetsplikt
5. Informere at informanten kan trekke seg fra prosjektet

HVEM ER DE ENSLIGE MINDREÅRIGE I BOTILTAKENE

1. Fra hvilket land kommer de enslige mindreårige plassert i botiltakene fra?
 - a. Hvilket land representerer de ansatte i botiltakene?
 - b. Er det både gutter og jenter i botiltakene? Hvem er overrepresentert?

ARBEIDET I BOTILTAKENE

2. Hvordan arbeider dere i botiltaket mht å få kunnskap om den kulturelle bakgrunnen til beboerne?
 - a. Har du fått eller vet du om det tilbys opplæring/kursing om kulturell bakgrunn (lignende tema) som er relevant i jobben som miljøterapeut når det jobbes med enslige mindreårige flyktninger?
 - b. Inngår enslige mindreåriges kulturelle bakgrunn som eget punkt/fokusområde i handlingsplanen til ungdommen? Hvis ja, kan du utdype?
 - c. Inngår kjønn og/eller religion som et eget punkt/fokusområde i handlingsplanen? Hvis ja, kan du utdype mer?
 - d. Gjennomgår dere handlingsplanene i fellesskap på avdelingen?
 - e. Legges det til rette for at beboerne kan ha kontakt med familien og kulturen fra hjemlandet sitt? Kan du gi eksempler på hvordan dette blir gjort?
 - f. Deltar den enkelte beboeren i utforming av handlingsplanen, og hvordan inngår kulturaspektet i denne?
 - g. Hvordan arbeides det med den kulturelle bakgrunnen utenom planene/retningslinjene?
 - h. Hvilke metoder brukes det for at enslige mindreårige skal lykkes med integrering i det norske samfunnet?
 - i. Hvordan jobber du som miljøterapeut med den kulturelle bakgrunnen til enslige mindreårige i botiltaket? (ny)

RELIGION

3. Hvordan inngår temaet religion i arbeidet med enslige mindreårige flyktninger?
 - a. Hvilke religioner er representert blant ungdommene i botiltakene?
 - b. Er det eksempler på daglige episoder som har vært utfordrende/vanskelig i forhold til religion? For eksempel bønnetider, halalkjøtt, Ramadan, fastetider, eller andre tradisjoner.
 - c. Tar beboerne selv initiativ til samtaler om deres religion? Hvis nei, se neste spørsmål.

- d. Hvem tar initiativet til dette samtaleemnet? Er det for eksempel eksterne personer som tar seg av dette eller miljøterapeutene i boligen?
- e. Hvordan anerkjennes det religiøse livssynet til ungdommene?

KJØNN OG KJØNNSROLLER

4. Hvordan arbeides det med kjønn/kjønnsroller i arbeidet med beboerne?
 - a. Av menn og kvinner, hvem er størst representert blant miljøterapeutene?
 - b. På hvilken måte kan beboerne ha et annet syn på ulike kjønnsroller?
 - c. Hvilke utfordringer kan det være knyttet til kjønnsroller i det daglige arbeidet med ungdommene i botiltaket?
 - d. Har ungdommene ulik fremtreden overfor mannlige og kvinnelige miljøterapeuter? Tas det spesielle hensyn knyttet til dette?
 - e. Hvordan arbeides det med kjønn og kjønnsroller i forhold til norsk kultur blant de enslige mindreårige?

Vedlegg 3: Informasjonsskriv til aktuelle informanter

INFORMASJONSSKRIV- FORESPØRSEL FOR Å DELTA SOM INFORMANT

Jeg er for tiden masterstudent i sosialt arbeid og sosialpedagogikk ved universitetet i Stavanger. Jeg skal nå i gang med min avsluttende masteroppgave, og søker i den forbindelse etter informanter som til daglig jobber med enslige mindreårige flyktninger i kommunale botiltak.

Jeg ønsker å undersøke hvordan ansatte vektlegger beboernes kulturelle bakgrunn i deres arbeid, og problemstillingen som skal analyseres er:

”Hvordan vektlegges beboerens kulturelle bakgrunn i kommunale botiltak for enslige mindreårige flyktninger?”

Spørsmålene i intervjuene vil være rettet mot hvordan de kommunale botiltakene, og miljøterapeutene i tiltakene vektlegger ungdommenes kulturelle bakgrunn, med særlig vekt på religion og kjønn/kjønnsroller.

Jeg vil intervju mellom 4-6 personer som jeg ikke har bekjentskap til i den kommunale virksomheten. Intervjuene vil ha en varighet på ca. 45-60 min. Deltakelsen i prosjektet er frivillig, og du kan når som helst trekke deg fra prosjektet uten å oppgi noen grunn for dette. Da vil all data av deg bli slettet.

Jeg er underlagt taushetsplikt og vil behandle dine opplysninger konfidensielt, både i forhold til intervjuet og i den ferdige oppgaven. Jeg benytter meg av lydopptak under intervjuet, og etter transkribering vil data fra intervjuet slettes. Du som deltaker vil ikke kunne gjenkjennes i masteroppgaven.

Ønsker du mer informasjon om tilknytning til deltagelse i prosjektet kan jeg kontaktes på telefon 40889074 eller på mail: sumaiya.kassam@gmail.com.

Ansvarlig veileder for prosjektet ved universitetet i Stavanger er Bente Nes Aadnesen, og hun kan kontaktes på telefon: 51834277 eller på mail: bente.n.aadnesen@uis.no.

Jeg har fått tillatelse av Personvernombudet for forskning, NSD - Norsk senter for forskningsdata til å gjennomføre intervjuene.

Prosjektet forventes å være avsluttet 30.05.17. Da vil all innhentet data makuleres og slettes.

Deltagelse i prosjektet forutsetter at det skrives under en samtykkeerklæring, som legges ved i dette informasjonsskrivet.

Samtykkeerklæring for studien.

Jeg har mottatt informasjon om studien, og ønsker å delta som informant.

Dato:

Underskrift av informant:

Vedlegg 4: : Svar fra NSD

Bente Nes Aadnesen
 Institutt for sosialfag Universitetet i Stavanger
 Ullandhaug
 4036 STAVANGER

Vår dato: 08.12.2016

Vår ref: 51000 / 3 / BGH

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 08.11.2016. Meldingen gjelder prosjektet:

<i>51000</i>	<i>Hvordan vektlegges beboernes kulturelle bakgrunn i kommunale botiltak for enslige mindreårige flyktninger?</i>
<i>Behandlingsansvarlig</i>	<i>Universitetet i Stavanger, ved institusjonens øverste leder</i>
<i>Daglig ansvarlig</i>	<i>Bente Nes Aadnesen</i>
<i>Student</i>	<i>Sumaiya Kassam</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 01.08.2017, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Kjersti Haugstvedt

Belinda Gloppen Helle

Kontaktperson: Belinda Gloppen Helle tlf: 55 58 28 74

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

Vedlegg 5: Endring av NSD

Bente Nes Aadnesen
 Institutt for sosialfag
 Universitetet i Stavanger
 Ullandhaug
 4036 STAVANGER

Vår dato: 13.12.2016

Vår ref: 51000/4/BGH/LR

Deres dato:

Deres ref:

BEKREFTELSE

Vi viser til telefonsamtale, datert 09.12.2016, fra studenten angående prosjektet:

51000

Hvordan vektlegges beboernes kulturelle bakgrunn i kommunale botiltak for enslige mindreårige flyktninger?

Personvernombudet har i sin vurdering av prosjektet misforstått og trodd at utvalget i prosjektet er ansatte ved asylmottak. I telefonsamtale med studenten (09.12.2016) er det avklart at dette er feil og at utvalget i prosjektet er ansatte ved kommunale boliger. Dette innebærer at studenten ikke trenger å søke om godkjenning fra UDI for å gjennomføre prosjektet. Vi ber om at dere ser bort fra den delen av tilrådingen fra ombudet som omhandler ansatte i asylmottak.

Vi minner om at informantenes taushetsplikt fremdeles er gjeldende og at det er viktig at de ansattes taushetsplikt ikke er til hinder for den behandlingen av personopplysninger som finner sted.

Personvernombudet beklager misforståelsen.

Personvernombudet vil ved prosjektslutt, 01.08.2017, rette en henvendelse vedrørende status for behandling av personopplysninger.

Ta gjerne kontakt dersom noe er uklart.

Vennlig hilsen

 Kjersti Haugstvedt

 Belinda Gloppen Helle

Sumaiya Kassam, sumaiya.kassam@gmail.com